

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Təhsil
millətin
gələcəyidir!
Heydər Əliyev

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin orqanı

Bu sayımızda

61 gəncə adlı təqaüd

⇒ səh.4

Motivasiyanı necə qurmalar?

⇒ səh.8

Avropanın ən savadlı məktəblilərinin vətəni

⇒ səh.9

Xarici dili öyrənmək fürün optimal yaş

⇒ səh.9

Milli atributumuza sevgi və saygı ilə

Füzuli rayonunda "Bayraq yürüşü"

Olduğu kimi qəbul etmək

İnklüтивliyə cəmiyyətin özü hazırlıqlı olmalıdır

Təhsildə keyfyyətin təmin olunmasının əsas şərtlərindən biri də inklüтивlikdir. Ümumi təhsil sisteminin ayrılmaz komponenti olaraq inklüтив təhsildə irəliləyiş təmin olunsa da, bu istiqamətdə proses sürətli getmir. Bunu Azərbaycan Hökuməti ilə BMT-nin Uşaq Fondu (UNICEF) arasında 2016-2020-ci illər üçün ölkə üzrə əməkdaşlıq programının orta dövrlə icmali (ODI) da təsdiq edir. Belə ki, programın həyata keçirilməsi noticəsində inkişafçı hənsi irəliləyişin əldə edildiyinə nəzər yetirilib. Baş veren dəyişikliklər sözügedən əməkdaşlıq programı kontekstində qiymətləndirilir. Ölkə nümayəndiliyinin programın əsa-

sinə təsəkil edən strategiyaların, principlərin tətbiqində əldə etdiyi nəticələr təhlil edilir. Belə qənaəət gəlinib ki, dövlət başçısının farmani ilə 2017-ci ilin dekabrında təsdiq edilən inklüтив təhsil programı hökumətin bu sahə üzrə prioritetlərini birmənalı olaraq müəyyənləşdirir.

Orta dövr icmalında Bakının 4 pilot məktəbində ibtidai siniflər seviyyəsində inklüтив təhsil modeli layihələndirilib və tətbiq edilib. Pilot layihədə eqli imkanları məhdud 40 uşaq inklüтив mətbəti mühiti şəraitində standart təhsil prosesinə çalb olunub. Bu, inklüтив təhsilin mümkün olduğunu göstəren nümunə ki-

mi deyərləndirilib. Belə ki, müəllimlərin, valideynlərin və məktəblerin layihə haqqında rölyəri müsbət və ümidi vericidir. Sağamlıq imkanları məhdud olan uşaqların diskriminasiyaya və stigmatizasiyaya məruz qaldığı halların azaldılmasına, inklüтив təhsili dəstəkleyən mühitin yaradılmasına yönəlmış kommunikasiya strategiyasının işlənilərə hazırlanmasına kömək məqsədi ilə əlliyyi olan uşaqlarla bağlı məlumatlılıq, onlara qarşı yanışma və davranış tərzloruna aid tədqiqat aparılıb. Əlliyyi olan uşaqlarla əlaqədər təbii yanaşmanın üstünlük təşkil etməsi, qanunvericilikdəki boşluqlar, milli təhsil sistemində inklüтив təhsilsə bağlı məlumatlılıq və potensialın zəif olması, təhsil müəssisələrinin kifayət məhdud uşaq var.

⇒ Ardi səh.5

Şagirdləri fəallaşdırın "Rəqəmsal bacarıqlar"

132-134 nömrəli Təhsil Kompleksində rus bölməsi üzrə VI siniflərdə "Informatika" dərsindəyik. "Informatika" fənnini yeni formatda tədris edən Ələddin Şıxzamanov və İləhə Orucovanın dərsi eyni sinifdədir. Məktəbdə "Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsi üzrə yeni metodologiyanın tətbiqində dərhal uğurlu nəticə əldə etmək, şagirdlərin fənni mənimseməmə faizini artırmaq məqsədi ilə sınıf şagirdləri iki yarımqrupa bölünüb. Bir qrupda Ələddin müəllim, ikinci qrupda isə İləhə müəllim işləyəcək.

Dərsin qonaqları da var. İnformasiya texnologiyaları (IT) sahəsində ölkədəki qabaqcıl şirkətlərin nümayəndələri dərsləri müşahidə edir. Onların arasında "Microsoft", "Edumedia",

"SAP", "Bestcomp", "ITE", "AzEduNet", "IT STEP" Kompüter Akademiyasının nümayəndələri də var. Təhsil Nazirliyi onlar "Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsi ilə tanış etmek məqsədi ilə infotur təşkil edib.

Dərs aparan şagirdlər

İlk 15-20 dəqiqə nəzəri biliklər, qalan vaxtda isə təcrübə məşğələlər keçilir. Dərsin nəzəri hissəsində parta arxasında olan şagirdlər müəllimin verdiyi məlumatları diqqətən dinləyir, suallar verir, fikir mübadiləsi aparırlar. Şagirdlər müzakirələrdə fəaldirlər. Digər yarımqrupun dərsində artıq təcrübə məşğələlər başlayıb. Kompüter arxasında əyləşən şagirdlər birinci

hissədə öyrəndiklərini tətbiq edirlər. İləhə Orucova deyir ki, dərs uşaqlar üçün çox maraqlı keçir: "Ötən ilə nisbətən bu il daha yaxşı mənimseyirlər. İnformatika ilə tanışlıqları artıq ikinci ildir. Bunun da öz rolu var. Ancaq tədris proqramının dərsliy uyğunlaşdırmasının rolunun daha böyük olduğunu qeyd etməliyəm. Ötən il proqramaşdırımda çotunlik çəkirdilər".

İləhə Orucova "Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsində fərqləndirdiyi şagirdlərindən olan Məryəm Hacıyeva "Informatika" fənnini çox sevir: "İstəyirik bu ders hər gün olsun. Çox maraqlı keçir. Dersimizin nə vaxt bitdiyini hiss etmirik".

Müşahidədən sonra müzakirə

Dəslərin müşahidəsindən sonra "Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsi üzrə tətbiq edilən yeni metodologiyanın şagirdlərin "Informatika" fənnini mənimseməsində rolu müzakirə olunub.

⇒ Ardi səh.4

Qazax Müəllimlər Seminariyasının yaranması tarixindən

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin təşkil etdiyi ilk milli seminariya

Səh.6-7

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin orqanı

Təhsil
millətin
gələcəyidir!
Heydər Əliyev

Bu sayımızda

61 gəncə adlı təqaüd

⇒ səh.4

Motivasiyanı necə qurmalar?

⇒ səh.8

Avropanın ən savadlı məktəblilərinin vətəni

⇒ səh.9

Xarici dili öyrənmək fürün optimal yaş

⇒ səh.9

Milli atributumuza sevgi və saygı ilə

Füzuli rayonunda "Bayraq yürüşü"

Olduğu kimi qəbul etmək

İnklüтивliyə cəmiyyətin özü hazırlıqlı olmalıdır

Təhsildə keyfyyətin təmin olunmasının əsas şərtlərindən biri də inklüтивlikdir. Ümumi təhsil sisteminin ayrılmaz komponenti olaraq inklüтив təhsildə irəliləyiş təmin olunsa da, bu istiqamətdə proses sürətli getmir. Bunu Azərbaycan Hökuməti ilə BMT-nin Uşaq Fondu (UNICEF) arasında 2016-2020-ci illər üçün ölkə üzrə əməkdaşlıq programının orta dövrlə icmali (ODI) da təsdiq edir. Belə ki, programın həyata keçirilməsi noticəsində inkişafçı hənsi irəliləyişin əldə edildiyinə nəzər yetirilib. Baş veren dəyişikliklər sözügedən əməkdaşlıq programı kontekstində qiymətləndirilir. Ölkə nümayəndiliyinin programın əsa-

sinə təsəkil edən strategiyaların, principlərin tətbiqində əldə etdiyi nəticələr təhlil edilir. Belə qənaəət gəlinib ki, dövlət başçısının farmani ilə 2017-ci ilin dekabrında təsdiq edilən inklüтив təhsil programı hökumətin bu sahə üzrə prioritetlərini birmənalı olaraq müəyyənləşdirir.

Orta dövr icmalında Bakının 4 pilot məktəbində ibtidai siniflər seviyyəsində inklüтив təhsil modeli layihələndirilib və tətbiq edilib. Pilot layihədə eqli imkanları məhdud 40 uşaq inklüтив mətbəti mühiti şəraitində standart təhsil prosesinə çalb olunub. Bu, inklüтив təhsilin mümkün olduğunu göstəren nümunə ki-

mi deyərləndirilib. Belə ki, müəllimlərin, valideynlərin və məktəblerin layihə haqqında rölyəri müsbət və ümidi vericidir. Sağamlıq imkanları məhdud olan uşaqların diskriminasiyaya və stigmatizasiyaya məruz qaldığı halların azaldılmasına, inklüтив təhsili dəstəkleyən mühitin yaradılmasına yönəlmış komunikasiya strategiyasının işlənilərə hazırlanmasına kömək məqsədi ilə əlliyyi olan uşaqlarla bağlı məlumatlılıq, onlara qarşı yanışma və davranış tərzloruna aid tədqiqat aparılıb. Əlliyyi olan uşaqlarla əlaqədər təbii yanaşmanın üstünlük təşkil etməsi, qanunvericilikdəki boşluqlar, milli təhsil sistemində inklüтив təhsilsə bağlı məlumatlılıq və potensialın zəif olması, təhsil müəssisələrinin kifayət məhdud uşaq var.

⇒ Ardi səh.5

Məktəbli çempionlar harada yetişir?

Məktəblər arasında idman növləri üzrə respublika çempionatının məktəbdaxili mərhələsi yekunlaşdır. Oktobre ayı ərzində ölkə üzrə 2397 ümumi təhsil müəssisəsində keçirilən yarışlarda 200000-dən artıq məktəbli iştirak edib. Yarışlarda basketbol idman növü üzrə 1442, voleybol üzrə 1303, atletika üzrə 2262, şahmat üzrə 675 məktəb şəxslər.

Noyabrın 1-dən isə yarışların rayondaxili mərhəlesi başlayıb. Rayondaxili mərhələdə 2397 ümumi təhsil müəssisəsi üzrə 4 idman növündə 5682 məktəb komandası iştirak edir.

Bu il sentyabrın 26-da Təhsil, Gənclər və İdman nazirlikləri, Milli Olimpiya Komitəsi, Azərbaycan Məktəb İdmənları Federasiyası tərəfindən imzalanmış birgə əsasən keçirilən məktəblər arasında respublika çempionatı ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan şagirdlərin sağlam hayat tərzinə istiqamətləndirilməsi, onların asudə vaxtının səmərəli təşkili, idmana olan marağının artırılması, ümumtəhsil məktəblərinin idman sahəsində sinifdən xaric və məktəbdən xaric fəaliyyətlərinin qiyamətləndirilməsi məqsədi ilə gerçəkləndirilir. Əsas hədəf ondan ibarətdir ki, birgə əmri imzalayan her bir qurumun potensialından və koordinasiya imkanlarından istifadə etmək idmando kütləvilik təmin olunsun, yüksək nüaliyyət və uğurlar əldə edilsin.

⇒ Ardi səh.11

Şamaxıda Qaravəlli kənd məktəbinin əsaslı təmirdən sonra açılışı

Noyabrın 7-də Çex Respublikasının Azərbaycanda sofiiliyi tərəfindən hayata keçirilən "Enerji səmərəliliyinin təmin olunması" layihəsi çərçivəsində Şamaxı rayonu A.Rəcəbov adına Qaravəlli kənd tam orta məktəbinin əsaslı təmirdən sonra açılış mərasimi olub.

Tədbirdə çıxış edən nazir müavini Firudin Qurbanov "Azərbaycan Respublikasında təhsil inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" çərçivəsində aparılan islahatlardan, əsas zamanda Azərbaycan Respublikası ilə Çex Respublikası arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın uğurlu inkişafından danışır. Nazir müavini məktəbdə aparılmış təmir işlərinin enerjiye qənaət etmək imkanı yaratdığı, bunun həm təhsil müəssisəsinə, həm də ölkə iqtişadiyatın təhsifə veracəyini vurgulayıb.

Daha sonra çıxış edən Çex Respublikasının təhsil, gənclər və idman nazirinin müavini Xanım Dana Prudi kova "Enerji səmərəliliyinin təmin olunması" layihəsinin iki ölkə arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın uğurlu inkişafının bariz nümunəsi olduğunu bildirib.

"Enerji səmərəliliyinin təmin olunması" layihəsi çərçivəsində Şamaxı rayonu A.Rəcəbov adına Qaravəlli kənd tam orta məktəbində enerjiye qənaət etmək məqsədi ilə mərkəzi istifadə və soyutma sistemi quradırılb. Müxtəlif ölkələrdə həyata keçirilən "Enerji səmərəliliyinin təmin olunması" layihəsi çərçivəsində ilk dəfə olaraq 12 Çex şirkəti öz avadanlıq və texnologiyalarını tamamilə təmənnasız şəkildə təqdim edib.

Layihə çərçivəsində Qaravəlli kənd məktəbi ilə Çexiyanın "Studnitse Naxoda" kənd məktəbi qardaşlaşdır.

RƏSMİ XRONİKA

■ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 8-də Bakı Metropoliteninin bir qrup işçisinin “Tərəqqi” medalı ile təltif edilmiş, Məzahir Əbülsəhə oğlu Nəbiyeva “Əməkdar mühəndis” fəxri adının, Şaiq Veyis oğlu Eyubova Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdünün verilməsi haqqında sərəncamlar imzalayıb.

■ Prezident İlham Əliyev noyabrın 7-də “Bravo” marketlər şəbəkəsinin metronun “Koroğlu” stansiyasının yaxınlığında yerləşən yeni hipermarketinin açılışında iştirak edib.

■ Noyabrin 7-də ölkə başçısı İlham Əliyev Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Toivo Klaarin başlıqlı etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

■ Dövlət başçısı İlham Əliyev noyabrin 6-də Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabito və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyində İnnovasiyalar Agentliyinin yaradılması haqqında forman imzalayıb.

■ Noyabrin 6-da Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin Kollegiyasının tərkibinə təsdiq edilmiş haqqında sərəncam imzalayıb.

■ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrin 5-də Ağdam rayonunda səfərdə olub. Ölkə başçısı sefəri çərçivəsində bir sira iqtisadi və sosial təyinatlı obyektlərin açılışlarında iştirak edib, rayon idarəməyyətinin nümayəndələri və Ağdam rayonundan olan ince-

sənet xadimləri ilə görüşüb. Dövlət başçısı İlham Əliyev görsədə çıxış edib. Prezident İlham Əliyev Ağdam rayonunda səfərdə olarkən yolüstü Ağcabədi rayonunun Hindarx qəsəbəsində Əşmər Hüseynovun pambıq sahəsi ilə tanış olub, pambıqçılara səhəbat edib.

■ Noyabrin 5-də ölkə başçısı İlham Əliyev Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnsti-tutunun əməkdaşlarının “Tə-rəqqi” medalı və “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu” ilə təltif edilmələri haqqında sərəncamlar imzalayıb.

■ Dövlət başçısı İlham Əliyev noyabrin 5-də Qəzənfər Məmməd oğlu Paşayevə “Əməkdar elm xadimi” fəxri adının veriləməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

■ Noyabrin 5-də Prezident İlham Əliyev V Bakı beynəlxalq teatr konfransının iştirakçılarına təbrik məktubu ünvanlaşdır.

■ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrin 4-də Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının daxili işlər naziri şahzadə Əbdülezziz bin Səud bin Nayif Al Səudun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini, Fələstin Dövlətinin xarici işlər naziri Riad Əl-Malikini qəbul edib.

■ Noyabrin 2-də dövlət başçısı İlham Əliyev Vaqif Qulam oğlu Behbudovun “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu” ilə təltif edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

Qazax müəllimlər seminariyasının 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2018-ci ilin noyabr ayında Qazax müəllimlər seminariyasının yaradılmasının 100 illiyi tamam olur.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarına əsasən, Qazax müəllimlər seminariyasının təşkili Azərbaycanın maarif salnaməsinin ən parlaq səhifələrindəndir.

Görkəmlı ədəbiyyatçunas, tanınmış maarifpərvər və icimai xadim Firdun bəy Köçərlimin rəhbərliyi ilə fealiyyətə başlayan Qazax müəllimlər seminariyası bütün fənlərin tədrisinin ana dilində mütəraqqi əsərlərə aparıldığı yeni təhsil ocağı kimi Azərbaycanda elmin, maarifin və mədəniyyətin inkişafına misilsiz töhfələr vermişdir.

Qazax müəllimlər seminariyası müstəqil Azərbaycan Respublikasının təhsil işçilərinə gənc nəslin azərbaycanlıq məfkurəsi ruhunda yetişdirilməsi üçün zəngin irs qoymuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq və Azərbaycan təhsil sisteminin inkişafında müstəsna xidmətlərini nəzərə alaraq, Qazax müəllimlər seminariyasının yaradılmasının 100-

cü ildönümünün layiqinə qeyd olunması tömin etmək məqsədi ilə **qərara alram**:

1. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, Qazax Rayon İcra Hakimiyətinin təklifləri nəzərə alınmaqla, Qazax müəllimlər seminariyasının 100 illik yubileyi ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 noyabr 2018-ci il

Ağdam rayonunun Birinci Yüzbaşılı kəndində yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Son illərdə Ağdam rayonunun işgal altında olmayan 44 yaşış məntəqəsində müxtəlif dövlət proqramları çərçivəsində geniş tikinti-bərpa və əbadlıq-quruculuq işləri görülmüş, Olimpiya İdman Kompleksi, Muğam Mərkəzi, Qarabağ Atılıq Kompleksi, Ağdam Rayon Mərkəzi Xəstəxanası və Uşaq Xəstəxanası, Doğum Evi, Bayraq Meydanı və Bayraq Muzeyi, Avtovağzal Kompleksi tikilmiş, Ağdam Dövlət Dram Teatrının binası əsaslı təmir olunmuş, xalçaçılıq müəssisəsi yaradılmış, ümumi uzunluğu 72,7 kilometr olan kəndlərəsi avtomobil yolları yenidən qurulmuş, 39 ümumtəhsil məktəbi istifadəyə verilmişdir. Bundan başqa, 6600-den çox məcburi köçkünlər üçün salınmış 18 yeni qəsəbədə 18 ümumtəhsil və 3 müsəqə məktəbi, 10 məktəb-

qədər təhsil müəssisəsi inşa edilmiş, qaz, elektrik, içməli su xələri çəkilmiş, digər mühüm infrastruktur layihələri həyata keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Ağdam rayonunda yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi məqsədilə **qərara alram**:

1. Ağdam rayonunun Birinci Yüzbaşılı kəndində 132 şagird yerlik yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il dövlət bütçesində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə ilkin olaraq 1,0 (bir) milyon manat ayrılsın.

2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən məbləğdə maliyyələşməni tömin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il dövlət bütçəsi layihəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərinin bölgüsündə bu sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisinin başa çatdırılması üçün zəruri olan maliyyə vəsaitini nəzərdə tutsun.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 noyabr 2018-ci il

İsmayıllı rayonunun Basqal qəsəbəsində yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alram**:

1. İsmayıllı rayonunun Basqal qəsəbəsində 432 şagird yerlik yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il dövlət bütçesində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə ilkin olaraq 1,0 (bir) mil-

yon manat ayrılsın.

2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən məbləğdə maliyyələşməni tömin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il dövlət bütçəsi layihəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərinin bölgüsündə bu sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisinin başa çatdırılması üçün zəruri olan maliyyə vəsaitini nəzərdə tutsun.

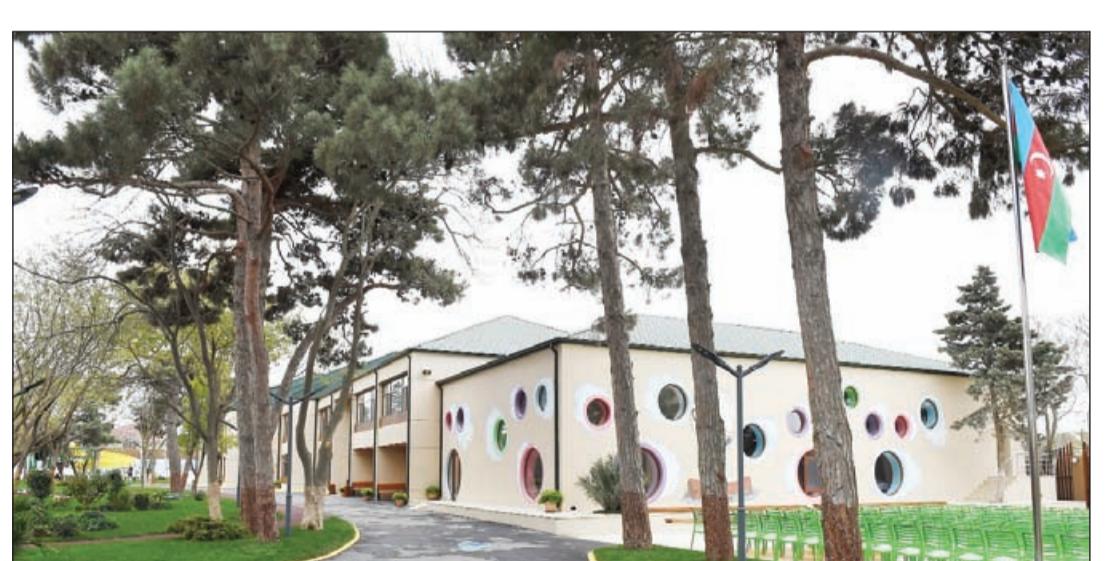
4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 noyabr 2018-ci il

Şüvəlandakı “Cırtdan” istirahət və sağlamlıq mərkəzi yenidənqurmadan sonra istifadəyə verilib

Noyabrin 7-də Bakının Xəzər rayonunun Şüvəlan qəsəbəsində yerləşən “Cırtdan” Respublika Uşaq-Gənclər İstirahət və Sağlamlıq Mərkəzinin yenidənqurmadan sonra açılışı olub.

AZERTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fonduñun prezidenti Mehriban Əliyeva və Fonduñ vitse-prezidenti Leyla Əliyeva açılışda iştirak ediblər.

Mərkəzin binası 1986-ci ildə inşa edilib və uşaq düşərgəsi olub. Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın təşəvvügi ilə burada yenidənqurma işləri aparılıb. Bundan sonra bu məkan “Cırtdan” Respublika Uşaq-Gənclər İstirahət və Sağlamlıq Mərkəzi kimi fealiyyət göstərəcək.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva istirahət və sağlamlıq mərkəzinin romzi açılışını bildirən lenti kəsdi.

Mərkəzdə yaradılan şəraitlə tanışlıq zamanı Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevaya burada aparılmış yenidənqurma, təmir-bərpa və abadlıq işləri barədə etrafı-

məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, uşaq və yeniyetmələr üçün maraqlı dizaynlər qurulan düşərgənin binasında yenidənqurma işləri nöticəsində uşaqların daha rahat qalmaları, onların maraqlı, faydalı və əyləncəli vaxt keçirmələri üçün hər cür şərait yaradılıb. Bu məkan uşaqların sosiallaşması, asudə vaxtlarının təşkili-

düşüncə tərzinin, mövqiqin inkişaf etdirilmesi üçün mühüm funksiya daşıyacaq. Mərkəzin həyətində əsaslı abadlaşdırma işləri aparılıb, yaşış kompleksi və yeməkxana təmamilə yenilənib, yeni akvapark, parkur, yolo və idman meydancaları, qaçış zolağı, kitabxana, akt zalı, yay səhnəsi, əyləncə zonası və s. inşa edilib. Təhlükəsizlik məqsədilə vi-

deomüşahidə sistemi qurulub. Uşaqlar üçün daha bir yenilik isə burada “Radio Cırtdan”ın fealiyyət göstərməsi olacaq. Sovet dövründə düşərgə kimi fealiyyət göstərən bu məkanda çoxlu sayıda uşaq və yeniyetmə hər yay öz istirahətini maraqlı keçirirdi. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini davam etdirib. Hər il 1500-ə yaxın uşaq və gənc bu mərkəzdə istirahət edir. Mərkəzdə azərbəyhanlı ailələrə və sağlamlıq imkanları mehdud olan yeniyetmələrə xüsusi diqqət göstərilir. Düşərgənin dəniz yaxınlığında yerləşməsi isə uşaqların yay aylarında istirahətlərini cümləlikdə keçirməsinə də imkan yaradır.

Milli atributumuza sevgi və saygı ilə

Füzuli rayonunda "Bayraq yürüşü"

➡ Əvvələ səh.1

Niyazi RƏHİMOV

Firudin Qurbanov qeyd edib ki, Şərqi ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarananda dövlət atributları olaraq məhz üçüncü bayraq təsdiq olunub.

Nazir müavini Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə onənəvi olaraq keçirilən "Bayraq yürüşü"nün gənclərin milli dəyərlərə ehtiram, milli idealələrə bağlılıq ruhunda torbiyə olunması baxımından əhəmiyyətinə diqqət çatdırıb.

Firudin Qurbanov varlığımızı dünyaya təndan bayraqımızın ölkə Prezidentinin rəhbərliyi altında işğal altında olan ərazilərimizdə dalgalanacağı günün üzəqda olmağınan inamını ifadə edib.

Füzuli Rayon İcra Hakimiyyətinin başçıı Ali Ahiyev cəbhə bölgəsində belə tədbirin keçirilməsinin gənclərdə bayraq sevgisini daha da artıracağının vurğulayıb.

"N" sayılı hərbi hissə komandirinin müavini, polkovnik Elşad Əbilov Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin üçüncü bayraqımızı Ali Baş komandan, cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında işğaldə olan ərazilərimizdə dalgalanırmağa hər an hazır oluqlarını bildirib.

Daha sonra əsgərlər döyüş hazırlığı səviyyəsini nümayiş etdiriblər, şagirdlər tərəfindən bayraqımız haqqında mahnilər ifa olunub.

Yürüş başa çatdıqdan sonra onun bir neçə iştirakçısından təssüratlarını "Azərbaycan müəllimi"nin oxucuları ilə bələşməsini xahiş etdik.

Xalq artisti Nurəddin Mehdiyev tədbirin böyük əhəmiyyət daşıdığını bildirdi. Təhsil Nazirliyi tərəfindən təşkil olunan "Bayraq yürüşü"nün istor təhsil ictimaliyətinin, istor-səd rayon cəmaatının böyük maraşına sebəb olduğunu deyən sonetkar Azərbaycan bayraqının daim zirvələrde ucalmasına arzuladı.

Təhsil eksperti Etiibar Əliyev də yürüşündə dərin təssürat yaratdığını dedi və

şagirdlərin milli vətənpərvərlik ruhunda böyüməsində bu kimi tədbirlərin vacibliyindən danışdı. Bayraq yürüşünün növbəti illərdə işğal altında olan rayonlarda keçirilməsinə arzuladı.

BDU-nun professoru, tarix elmləri doktoru Anar İsgəndərov yürüsdə iştirak etməkdən məmənənlək hissi duyduğunu dedi. Yürüş zamanı insanların üzündə olan sevinc

hissindən, xalqımızın bayraqımıza olan sevgisindən danışdı.

"Bayraq yürüşü"ndə ilk dəfə iştirak etdiyini söyləyen Füzuli rayon sakını Şəmīyə Nazimə isə yürüşdən çox duygulandığını söylədi: "Bu gün men çox fəxr edirəm ki, müstəqil dövlətimiz var və mən bu dövlətin vətəndaşyam. Bugünkü yürüş həm də bizim birliliyimizi nümayiş etdirir".

Təhsil sahəsində əlaqələrin gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə olunub

Noyabrın 6-da təhsil naziri Ceyhun Bayramov Çex Respublikasının təhsil, gənclər və idman nazirinin müavini xanım Dana Prudikovanı qəbul edib.

Görüş zamanı Azərbaycan Respublikası ilə Çex Respublikası arasında təhsil sahəsində əlaqələrin cari vəziyyəti və gələcək inkişaf perspektivləri, o cümlədən "Enerji somorolılıyinin tomin olunması" layihə-

si müzakirə edilib.

Dana Prudikova Çex Respublikasının Azərbaycandakı safirliyi tərəfindən həyata keçirilən "Enerji somorolılıyinin tomin olunması" layihəsi çərçivəsində Şamaxı rayonundakı A.Racəbov adına Qaravəlli kənd tam orta məktəbinin binasının açılışında iştirak üçün ölkəmizdə səfərdərdir.

Təhsil naziri vətəndaşları qəbul edib

* * *

Sabirabad, Saatlı, İmişli rayon və Şirvan şəhər sahilərinin nəzərərinə!

Təhsil naziri Ceyhun Bayramov 16 noyabr 2018-ci il tarixində saat 10:00-da Saatlı şəhərindəki Gənclər Mərkəzində mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin 2018-ci ilin noyabr ayında şəhər və rayonlarda vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq, Sabirabad, Saatlı, İmişli rayon və Şirvan şəhər sahilərini qəbul edəcək. Qəbulda Sabirabad, Saatlı, İmişli rayonlarında və Şirvan şəhərində müvəqqəti məskunlaşmış məcburi kökünlər də iştirak edə bilərlər.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin 2018-ci ilin noyabr ayında şəhər və rayonlarda vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq keçirilən qəbulda Ağdam, Füzuli, Beyləqan və Tərtər rayon sahınlarına mənəvəqəti məskunlaşmış məcburi kökünlər də iştirak edə bilərlər.

Nazir qəbulu yazılmış vətəndaşların müraciət, şikayət və topliflərinin diqqətlə dinləyərək onların aradan qaldırılması, her bir müraciətin operativ şəkildə aşasızdırılması, qaldırılan məsələlərin qanunvericiliyə uyğun həlli istiqamətində nazirliyin müvafiq aidiyiyyəti qurumlarının rəhbərlərinə konkret tapşırıqlar verib.

Qəbulda vətəndaşlar əsasən, müəllimlərin iş qəbulu və yerdeyişməsi, dərs saatlarının artırılması, ali təhsil sənədlərinin verilmesi, təhsil sənədlərinin tanınması və digər məsələlərə əlaqədar müraciət ediblər.

Qəbulda gəlmək istəyən vətəndaşlar 7-13 noyabr 2018-ci il tarixlərində Təhsil Nazirliyinin Telefon Məlumat Mərkəzinin 146 nömrəli telefonuna ("Qayan xət" xidməti) zəng etməklə və ya nazirliyin rəsmi saytının "Vətəndaşların qəbulu" bölməsinə daxil olmaqla (<http://edu.gov.az/az/contacts/request>) elektron qeydiyyatdan keçə bilərlər.

Qeydiyyatdan keçmiş vətəndaşlardan xahiş olunur ki, qəbulə gələrkən aidiyiyyəti məsələləri dolğun ifadə edən ərizə ilə müraciət etsinlər.

Noyabrın 2-də təhsil naziri Ceyhun Bayramov Tərtər şəhərindəki Gənclər Mərkəzində Ağdam, Füzuli, Beyləqan və Tərtər rayon sahınlarını qəbul edib.

Qəbuldan evvel təhsil naziri Ceyhun Bayramov və Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi öünü gül dəstələri düzərək xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin 2018-ci ilin noyabr ayında şəhər və rayonlarda vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq keçirilən qəbulda Ağdam, Füzuli, Beyləqan və Tərtər rayonlarında müvəqqəti məskunlaşmış məcburi kökünlər də iştirak edə bilərlər.

Nazir qəbulu yazılmış vətəndaşların müraciət, şikayət və topliflərinin diqqətlə dinləyərək onların aradan qaldırılması, her bir müraciətin operativ şəkildə aşasızdırılması, qaldırılan məsələlərin qanunvericiliyə uyğun həlli istiqamətində nazirliyin müvafiq aidiyiyyəti qurumlarının rəhbərlərinə konkret tapşırıqlar verib.

Qəbulda vətəndaşlar əsasən, müəllimlərin iş qəbulu və yerdeyişməsi, dərs saatlarının artırılması, ali təhsil sənədlərinin verilmesi, təhsil sənədlərinin tanınması və digər məsələlərə əlaqədar müraciət ediblər.

Nazir müavini İtaliyanın Ka Foskari

Venesiya Universitetinin rektoru ilə görüşüb

Təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov İtaliyanın 13 ali təhsil müəssisəsi daxil edilib və ümumilikdə 48 Azərbaycan vətəndaşı İtaliyada təhsil almaq hüququ qazanıb. Həmçinin Mikele Bulyeze ilə görüşüb.

Görüş zamanı Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında ali təhsil seviyyəsinə dək əməkdaşlığı toxunan nazir müavini Azərbaycan Diller Universitetində İtalyan dilinin tərcüməsi ixtisasının mövcudluğunu qeyd edib. Firudin Qurbanov həmçinin vurğulayıb ki, "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı" çərçivəsində ali

təhsil müəssisələri siyahısına İtaliyanın 13 ali təhsil müəssisəsi daxil edilib və ümumilikdə 48 Azərbaycan vətəndaşı İtaliyada təhsil almaq hüququ qazanıb. Həmçinin Ka Foskari Venesiya Universitetinin mütxəssisələri tərəfindən Gəncə Dövlət Universitetinin Xarici diller fakültəsinin müəllimləri üçün iki həftəlik intensiv İtalyan dilı kurslarının təşkil edilməsi yüksək qiymətləndirilir.

Mikele Bulyeze rəhbərlik etdiyi ali təhsil müəssisəsi haqqında məlumat verərək bildirib ki, xarici diller və iqtisadiyyat üzrə ixtisas-

laşan Ka Foskari Venesiya Universitetində 40-a yaxın xarici dil tədris olunur. Ka Foskari Venesiya Universitetində həmçinin "Azərbaycanın xarici siyaseti" fənni tədris olunur. Mikele Bulyeze yaxın gelecekdə universitedə Azərbaycan dilinin tədrisinin bərpa olunacağına diqqət çatdırıb. Qonaq 2018-ci ildə 35 Azərbaycan vətəndaşının Ka Foskari Venesiya Universitetində təhsil almaq hüququnu qazandığını qeyd edib və Azərbaycanın ali təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıqda maraqlı oluqlarını vurğulayıb.

"Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi" layihəsinin açılış mərasimi

Noyabrın 6-da Avropa İttifaqının mühüm yer tutduğunu bildirib, peşə təhsilinin inkişafı istiqamətində görülən işlər, heyata keçirilən beynəlxalq layihələr barədə geniş məlumat verib. Nazir müavini "Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi" layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Layihənin əsas məqsədi Avropa təcrübəsinə uyğun olaraq, Bərdə Peşə Liseyinin maddi-texniki bazasının təkmilləşdirilməsi, idarəədiləşmənin müasir standartlara uyğun təşkil edilməsi, kadr heyətinin potensialının artırılmasıdır.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının tərəfindən qəbul olunmuş rektor Heydər Əliyevin dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

Açılışda çıxış edən təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov dövlət başçısının rəhbərliyi ilə Bərdə Peşə Liseyinin modernləşdirilməsi layihəsinin açılış mərasimi keçirilib.

➡ Əvvəli səh.1

Ruhiyə DƏSSALAHLİ

Onlardan xüsusi təhsil - evdə təhsil, internat məktəblərində təhsil cəlb edilənlərin sayı 20 minə yaxındır. Ancaq ümumi təhsil müəssisələrində de sağlamlıq imkanları məhdud kifayət qədər uşaqlıq təhsil alır. Onların təhsil hüququnun təmin olunması ilə bağlı ölkəmizdə "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"na qədər də, yəni 2005-2009-cu illərdə pilot olaraq müyyən işlər görürlüb. Azərbaycanda xüsusi təhsilin inkişafına, inklüziv təhsil keçidə Heydər Əliyev Fondunun rolü danılmazdır. Xüsusən, internat məktəblərinin yenidən qurulmasında, orada maddi-texniki bazanın təmin edilməsində bu qurum tərəfindən çoxsaylı işlər görüllüb.

Ancaq 2013-cü ildə Dövlət Strategiyasının qəbul olunması ilə inklüziv təhsilin inkişafına yönələn addımlar konkretləşdirilib. Bu masolədə xüsusən, 2015-ci ilin yanvar ayının 19-də "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın həyata keçirilməsi ilə bağlı Fealiyyət Planı haqqında" ölkə Prezidenti tərəfindən imzalanmış sərəncam qeyd edilməlidir. Belə ki, ümumi müddəələrə əsaslanan 5 strateji istiqaməti nəzərdə tutan Dövlət Strategiyası ilə bağlı Fealiyyət Planında spesifik olaraq atılacaq addımlar konkretləşdirilib. Beləliklə, inklüziv təhsilin inkişafında iki əsas məsələ - 1.4-cü bənddə "Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların inklüziv təhsil üzrə Dövlət Proqramı"nın qəbulu, 2.3.8-ci bənddə isə "Məktəbəgəder və ümumi təhsil sahəsində inklüziv təhsil xüsusi təhsil proqramlarının hazırlanması" nəzərdə tutulub.

2017-ci ilin dekabr ayında Dövlət Strategiyasında nəzərdə tutulan əsas fealiyyət icra olunub. Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə "2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Programı" qəbul edilib. Proqram indiyə qədər əldə edilən təcrübədən yarananlaraq bu sahədə fealiyyətlərin icrasını nəzərdə tutur.

2018-ci il Dövlət Proqramının icrasına hazırlıq dövrü kimi qeyd olunur. Proqram 5 əsas vəzifəni özündə eks etdirir: normativ hüquqi bazanın və tədris programının təkmilləşdirilməsi, bu sahədə işləyəcək pedaqoji kadrların hazırlanması, ümumi inklüziv təhsil cəlb olunacaq şəxslərin məlumat bazasının yaradılması, ixtimai maarifləndirmə işinin təşkili.

Inklüziv təhsil keçid: proses niyə ləngiyir?

Orxan Abbasov indiyədək inklüziv təhsil sahəsində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan tədrübələrin long getməsinin səbəblərindən biri kimi sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların eyni kateqoriyada olmasına əsas gotirib: "Tutaq ki, əqli, fiziki məhdudiyyəti olanlar ayrı-ayrı kateqoriyalardır. Hər hansı fiziki məhdudiyyəti olan şəxş üçün xüsusi proqrama ehtiyac yoxdur. Ancaq əqli məhdudiyyəti olan uşaqlar bir neçə kateqoriyaya bölgündüyü üçün hər bir kateqoriyadan olan, hətta hər bir uşaq üçün fərdi inkişaf proqramı hazırlanmalıdır. Digər tərəfdən, tutaq ki, şəxslərdə olılliyin müyyəyən olunması Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təyin olunur. Deməli, sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqları müyyəyənəşdirib kateqoriyalar üzrə məlumat bazasını yaratmaq üçün qurumlar arasında eməkdaşlıq gərəkdir. Ona görə də qətiyyətə deyə bilərik ki, bu məlumatlar dəqiqləşəndən sonra proqramın icrası sürətlənəcək".

Ləngimənin əsas səbəbi: normativ hüquqi baza

Ancaq bu, ləngimənin yeganə sabobi deyil. Orxan Abbasovun sözlərinə görə, normativ hüquqi bazanın formallaşmaması da səbəblər sırasındadır. Təhsil sahəsinin tənzimləyən iki əsas sənəd var: "Təhsil haqqında" və "Xüsusi təhsil haqqında" qanunlar. Hər iki sənəddə inklüziv təhsil haqqında heç bir məlumat verilməyib. Cümlə həmin sənədlərin qəbul edildiyi dövrdə bu təhsil növü ilə bağlı məlumat olmayıb: "Bizim əsas məqsədimiz təhsil haqqında sənədə inklüzivlik komponentini əlavə etməkdir. Bununla proqramın icrasına hüquqi zəmin yaranacaq".

Olduğu kimi qəbul etmək

İnklüzivliyə cəmiyyətin özü hazırlıqlı olmalıdır

Bu zəmini yaratmaq üçün Dövlət Proqramında hüquqi normativ aktların tənzimlənməsi məsələlərinə diqqət yetirilib, bu istiqamətdə konkret fealiyyətlər nəzərdə tutulub, konkret qurumlar qarşısında öhdəlik qoyulub: "Dövlət Programı çərçivəsində həyata keçiriləcək əsas işlərdən biri normativ hüquqi aktlarla təkmilləşdirilməsidir. Hazırda müzakirələri davam edən "Xüsusi təhsil haqqında" qanunda və ümumtəhsil müəssisələrinin nümunəvi nizamnamasında bu istiqamətdə dəyişikliklər nəzərdə tutulub. Həmin dəyişikliklər bu sənədlərdə olan müyyəyən boşluqları dolduracaq".

**İnteqrativlik
inklüzivlik deyil**

Orxan Abbasov onu da qeyd edib ki, hazırda xüsusi təhsildə oxşar fealiyyətlər

İnklüziv təhsillə bağlı dünyada qəbul olunan bir neçə modul var. Tibbi və sosial, hüquqi əsaslı modullar bir-birindən fərqlənir. Tibbi və ya sosial modulda həkimin diaqnozu əsasdır. Ancaq hüquqi modulda yaşının hüququ daha önəmlidir. Əvvəlcə hüququnu təmin edib sonra sağlamlığı haqqında vəziyyətə nəzər yetirilməlidir. Orxan Abbasov deyir ki, məhz hansı moduldan istifadə ediləcəyi hazırda Təhsil Nazirliyində gedən müzakirələrin əsas mövzularından biridir.

həyata keçirilir: "Məsələn, xüsusi təhsilin təşkil olunduğu integrativ məktəblər var. Ancaq integrasiya tipli məktəb və ya siniflər hər hansı ümumtəhsil müəssisəsində bir sinfin xüsusi təhsilə cəlb edilməsidir. Bu da inklüzivlik demək deyil. Təsəffüf ki, inklüzivlik dedikdə ilk ağlagələn insanların fiziki məhdudiyyəti ilə bağlı fikir olur. Ancaq inklüzivlik daha böyük məfhumdur. Bərabər imkanlar - həm sağlam, həm de sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin eyni şəraitdə, mühitdə təhsil almasına şərait yaratmaqdır".

**Korreksiyaedici
münasibət, yoxsa...**

Sovet təhsil sisteminin sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərə yanaşmasına da toxunur. Orxan Abbasovun sözlərinə görə, ənənəvi sovet məktəbində belə şəxslər korreksiyaedici münasibət vardır: "Bu yanaşma məhdudiyyəti olan şəxsi korreksiya etməyə yönəldirdi. Ancaq dünyada gedən proseslər və təhsil sahəsində baş verən dəyişikliklər göstərir ki, həmin şəxslər korreksiya etməyə ehtiyac yoxdur. Onları olduğu kimi qəbul etmək kifayətdir. İnfra-

ruktur və proqramlar onlara uyğun qurulmalıdır. Onlar cəmiyyətin bir parçası, bu ölkənin vətəndaşlarıdır. Odur ki, həmin şəxslərin Konstitusiya ilə verilən hüquqları təmin edilməlidir".

**Ən böyük problem
cəmiyyətdir?**

Orxan Abbasov hesab edir ki, "2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Programı"nda ictimai məafləndirmənin 5 əsas vəzifədən biri kimi qarşıya qoyulması təsadüfi deyil: "Bu sahədə əsas məsələlərdən biri inklüzivliyə cəmiyyətin özünüň həzirlılıqlı olmasıdır. Müsahidələr bu qənaət gəlməye əsas verir ki, ən böyük problem məhz cəmiyyətin özü olur. Vali-

İnklüziv təhsillə bağlı dünyada qəbul olunan bir neçə modul var. Tibbi və sosial, hüquqi əsaslı modullar bir-birindən fərqlənir. Tibbi və ya sosial modulda həkimin diaqnozu əsasdır. Ancaq hüquqi modulda yaşının hüququ daha önəmlidir. Əvvəlcə hüququnu təmin edib sonra sağlamlığı haqqında vəziyyətə nəzər yetirilməlidir. Orxan Abbasov deyir ki, məhz hansı moduldan istifadə ediləcəyi hazırda Təhsil Nazirliyində gedən müzakirələrin əsas mövzularından biridir.

Maraqlıdır, bəs, bu müzakirələrdə Bəkida inklüziv təhsilin tətbiq edildiyi 4 məktəbin təcrübəsi necə qiymətləndirilir? Bu təcrübənin ölkənin digər məktəblərində tətbiqi nə dərəcədə real görünür?

Xattrladığ ki, həmin məktəblərde ibtidai siniflər seviyyəsində tətbiq olunan inklüziv təhsil modelində əqli imkanları məhdud 40 uşaq inklüziv məktəb mühiti şəraitində standart təhsil prosesinə cəlb edilir. Bu, artıq qeyd etdiyimiz kimi, Orta dövrləmdən inklüziv təhsilin mümkin olduğunu göstərən nümunə kimi dəyrənləndirilir.

Orxan Abbasov deyib ki, göləcəkdə bu 4 məktəbin təcrübəsinin genişləndiriləcək və ölkə məktəblərində məhz onun icra olunacağı müəyyən olunmuşdur: "İstənilən halda onların təcrübəsi tətbiq olunacaq. Azərbaycanda icra olunan pilot layihələrin və proqramların nəticəsi olaraq ölkəmizdə tətbiq edilecek bir inklüziv təhsil modeli hazırlanacaq. Ola bilər ki, bir neçə fərqli modullar əsasında Azərbaycanın öz modeli yaradılsın. Bu da məktəblərin yerləşdiyi yerdən və s. asılı olaraq fərqlənəcək".

**Məktəblərin infrastruktur
təkmilləşdiriləcək**

Dövlət Proqramında məktəblərin de infrastructuren təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulub. Buna isə növbəti tədris ilində başlanıcaq. Məktəblərdə hər iki kateqoriya - fiziki və əqli məhdudiyyətləri olan şəxslər üçün şərait yaradılacaq: "Fiziki məhdudiyyəti olan uşaqlar üçün xüsusi proqrama ehtiyac olmasa da, onlar üçün əsas problem infrastrukturdur. Bunnar təmin edildikdən sonra növbəti illərdən sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin məktəblərə cəlb olunması prosesi sürtənlənəcək".

**Kadrların hazırlığı
yönələn iki layihə**

70 min müəllimin hazırlığı birdən-birə mümkün olmasa da, inklüziv təhsil sahəsində çalışacaq kadrların peşəkarlığının artırılması istiqamətində işlər start verilib. Belə ki, UNİSEF-Azərbaycan və "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi ilə bu ildən 2 böyük layihəye start verib. Hər iki layihədə Təhsil Nazirliyi strateji tərafdaşdır. Layihələr inklüziv təhsil sahəsində çalışacaq kadrların hazırlığına dəstək olacaq. Artıq icrasına başlanılan layihələr çərçivəsində Bakı şəhərinin və bir neçə başqa rayonun ümumtəhsil müəssisələrində, pedaqoji ixtisaslar olan universitetlərdə resurs mərkəzlərinin yaradılması nəzərdə tutulub. Yaradılaq resurs mərkəzləri ənənəvi metod kabinet rolunu oynayacaq. Nəzərdə tutulan rayon və ya şəhərlərdə inklüziv si-niflərdə dərs keçən müəllimlər mütəmadi olaraq oradakı resurslardan, avadanlıqlardan yaralana biləcəklər.

UNİSEF- Azərbaycan "Azərbaycanda əlliyyi olan uşaq üçün keyfiyyəti inklüziv təhsilin genişləndirilməsi" adlı layihədə ümumtəhsil müəssisəsinin bir sinfini bütün avadanlıqlarla təchiz edəcək: "İndiyədək bu sahədə olan ən böyük çatışmazlıq resurs azlığdır. Hətta ali təhsil müəssisələrində bu sahədə dərslər ayrıldığınax baxmayaq, müəllimlər kitab və dərsliklərin azlığından şikayətdir. Məcbur olurlar xarici dillərdə olan ədəbiyyatlardan tərcümə edib yaralansınlar. Bu layihə çərçivəsində məhz lazımi resursların tərcüməsi de nəzərdə tutulub".

"Regional İnkişaf" İctimai Birliyi isə ali təhsil müəssisələrində resurs mərkəzləri yaradacaq. "Müəllimlərin inklüziv təhsil sahəsində bacarıqlarının artırılması" layihəsində müəllim və tələbələr üçün nəzərdə tutulan resurs mərkəzlərində ixtisasartırma təlimlərinin artırılması, ali təhsil müəssisələrində təhsil Nazirliyində geden müzakirələrin əsas mövzularından biridir.

**İnklüzivlik təhsilin
bir komponentinə çevriləcək**

Orxan Abbasovun sözlerinə görə, göləcəkdə inklüzivlik təhsilin bir komponentinə çevriləcək. Nəzərdə tutulub ki, pedaqoji təhsil alan bütün tələbələrlər məktəblərdə inklüziv təhsil haqqında məlumatlanılsınlar. Hazırda işləyən müəllimlərin bu sahədə hazırlığını təmin etmək üçün isə hər iki layihə Təhsil İşçilərinin Peşəkar İnkişafı İnstitutu ilə yaxından eməkdaşlıq edir. İnklüziv təhsil sahəsində təlim modulları hazırlanır. Həmin modullar hazır oludan sonra hissə-hissə bütün müəllimlərin həmin təlimlərinə cəlb olunması nəzərdə tutulub. Təlimlər 2019-cu ilin fevralınan başlayacaq.

Müəllimlərin bu sahədə peşəkarlığının artırılması sadəcə bu layihələr çərçivəsində nəzərdə tutulmayıb. Təhsil Nazirliyi də müəllimlərin ixtisasartırma təlimləri çərçivəsində təlim programları təşkil edəcək.

Bu ilin mayından başlayan layihələr 28-30 aylıq müddəti əhatə edir. Layihələrin nəticəsində Azərbaycanın böyük gözənləntiləri var: "Əsas gözənlərimiz ordan ibarətdir ki, ixtisasartırma təlimləri sahəsində tətbiq olundan sonra hissə-hissə bütün müəllimlərin həmin təlimlərinə cəlb olunması nəzərdə tutulub. Təlimlər 2019-cu ilin fevralından başlayacaq".

Müəllimlərin bu sahədə peşəkarlığının artırılması sadəcə bu layihələr çərçivəsində nəzərdə tutulmayıb. Təhsil Nazirliyi də müəllimlərin ixtisasartırma təlimləri çərçivəsində təlim programları təşkil edəcək. Bu ilin mayından başlayan layihələr 28-30 aylıq müddəti əhatə edir. Layihələrin nəticəsində Azərbaycanın böyük gözənləntiləri var: "Əsas gözənlərimiz ordan ibarətdir ki, təhsilin bu pilləsində inklüziv təhsil yanaşma hənsi formada olsun? Məsələn, inklüziv təhsil dərs kimi, yoxsa ixtisas kimi tədris olunsun? Yoxsa, hər hansı ixtisasın tərkibində əsas dərs kimi keçilsin? Layihələrin sonunda bu suallara cavab tapılacaq".

Proses sürətlənəcək

Bələdlikə, 4 məktəbin təcrübəsinin genişləndirilməsi üçün hüquqi normativ baza olmalıdır ki, inklüzivlik ölkədə neinki ümumi təhsildə, məktəbəqədə hazırlanılsın. Orxan Abbasov bildirib ki, inklüziv təhsil sahəsində tətbiq edilməkdə olan hər məktəbin üstün cohetləri var: "2005-2009-cu illərdə də tətbiq edilen program yaxşıdır. Ancaq həmin programda sağlamlıq imkanı məhdud hər şəxsi keçirən üçün bir müəllim tətbiq ediləcək". Orxan Abbasov qötüyyətə deyib ki, növbəti 6 il ərzində həmin baza yaradılacaq: "Gələn il hər hansı normativ baza təkmilləşdiriləcək, infrastrukturda dəyişiklik ediləcək, bu sahədə kadrlar hazırlanacaq, ps

Qazax Müəllimlər Seminariyasının

Həsab QULİYEV,
Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
Tədris resursları şöbəsinin müdir müvənni,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Oməkdar müəllim

Bu il ölkəmizdə türk-islam dünyasında ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin 100 illiyi geniş qeyd olunur. Bu tarixi hadisənin müstəsnə əhəmiyyəti nəzərə alınaraq ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən 2018-ci il “Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti ili” elan edilmişdir.

Əlamətdar haldır ki, bu il Xalq Cumhuriyyətinin yadigarı olan Qazax Müəllimlər Seminariyasının da yaranmasının 100 ili tamam olur. Həmin yubileyin ölkə məyəsində dövlət səviyyəsində qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən “Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” 03.11.2018-ci il tarixli Sərəncam imzalanmış, bu tarixi yubileyin keçirilməsi ilə bağlı dövlət qurumlarına müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Sərəncamda deyildiyi kimi, Qazax Müəllimlər Seminariyası bütün fənlərin tədrisinin ana dilində mütrəqqi üsullarla aparıldığı yeni təhsil ocağı kimi Azərbaycanda elmin, maarifin və mədəniyyətin inkişafına misilsiz töhfələr vermişdir.

Hesab edirik ki, klassik mədəni irs, milli-mənəvi dəyərlərə dövlətin və dövlət başçısının daimi diqqət və qayğısunun parlaq təzahürü olan bu tarixi Sərəncamın Azərbaycanın məktəb və pedaqoji fikir tarixinin öyrənilməsində, bu təhsil ocağının müəllim hazırlığı sahəsində, maarif və mədəniyyətimizin tərəqqisi yolunda xidmətlərinin müstəqil milli dövlətçilik düşüncəsi kontekstində yenidən dəyişdirilməsində, bu maarif ocağının əzəmətli rəmzi rolunu və mövcudluğunu təsdiq etməlidir.

XX əsr Azərbaycan maarif, elm və mədəniyyət tarixinin inkişafı yolunda misilsiz xidmətlər göstərmiş, təhsil quruculuğu tarixində, xüsusun de peşəkar milli müəllim hazırlığı sahəsində şərflə izlər qoymuş Qazax Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti hökumətinin təşkil etdiyi ilk milli seminariya kimi, XIX əsrin sonu -XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan dünyasına görkəmlı şəxsiyyətlər bəxş etmiş Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan şöbəsinin varisi kimi milli yaddaşımıza daxil olmuşdur.

Azərbaycanın maarif, təhsil tarixinə şanlı sehifələr yazmış Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsi və onun layiqli varisi Qazax Müəllimlər Seminariyasının keçdiyi şərflə yoluñ dərinəndə öyrənilməsi, milli ənənələrin yeni məzmununda yaşadılması bu gün müstəqil Azərbaycanın yeni əsrin çağırışlarına cavab verən müasir təhsil sisteminin qurulması sahəsində beynəlxalq standartlara uyğun apardığı ardıcıl və sistemli islahat prosesini kömək baxımından çox gərkəlidir. Çünkü Azərbaycan Respublikasının XXI əsr milli təhsil quruculuğu strategiyasının əsas yollarını müəyyənəşdirir “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın həyata keçirilməsində, BMT-nin “Təhsil əsri” elan etdiyi yeni əsrde təhsil islahatlarının uğurla başa çatdırılmasında ümuməbəşəri dəyərlərlə yanaşı, milli təhsil tariximizdə qazanılmış mütrəqqi ənənələrdən, millimənəvi dəyərlərdən istifadə olunması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə millimənəvi dəyərlərdən biri də hazırda 100 illik yubileyi qeyd olunan Qazax Müəllimlər Seminariyasının çağdaş maarif və mədəniyyətəmizin inkişafında, milli tərəqqi yoluñ tarixi rolunun düzgün müəyyənəşdirilməsi sayılı biler. Azərbaycan xalqının bir müdrik kolamında deyildiyi kimi, “keçmişino xor baxan, goləcəyinə kor baxar”. Biz bu fikirdiyik ki, Azərbaycan milli təhsilinin uğrunda mübarizə apardığımız böyük hədəfləri, həmdə onun keçdiyi tarixi yoluñ düzgün qıymətləndirilməsindən, mütrəqqi ənənələrin qorunub saxlanılmasından, milli zəmin və beynəlxalq qabaqcıl təcrübə əsasında milli maarifimizin tərəqqisine və üstün inkişafına nail olmaqdan ibarətdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Qazax Müəllimlər Seminariyasının 80 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbir iştirakçılarına göndərdiyi müraciətdə deyilirdi: “Zəngin mədəniyyət və təhsil ənənələri - malik olan Azərbaycan, müsəlman Şərqiñde dünyəvi təhsilin gerçəkləşdiyi ilk ölkələrdən biri olmuşdur. XIX əsrin ortalarından başlayaraq Azərbaycanda gedən siyasi və sosial-iqtisadi proseslər

Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti hökumətinin

müəssisələri - mədrəsələrlə yanaşı, müsəbir-Avrupa tipli, dünyəvi məktəblərin do yaranmasının əsasını qoymuş. Bu tarixi prosesin gerçəkləşməsində 1876-cı ildən Gürçüstənin Qori şəhərində fealiyyətə başlamış Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyası və 1879-cu ilin sentyabrında onun nəzdində açılmış Azərbaycan şöbəsinin milli təhsilimizin inkişafında böyük rol olmuşdur.

Azərbaycan maarifi, elecə də milli mədəniyyət və dünənce tariximizə “Qori Seminariyası” adı ilə daxil olmuş bu təhsil ocağı öz məzunları tərəfindən “Anamız seminariya” (Ü.Hacıbəylı), həmin seminariyanın sabiq məzunu, sonralar müəllimi, inspektoru, nohayət, həmin şöbə ocağında formallaşmış Qazax Müəllimlər Seminariyasının yaradıcı və ilk direktoru olmuş Firudin bay Köçərli tərəfindən isə “Məarif və mədəniyyət şəxşəsi” adlanırmışdır.

Tarix və zaman Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsi haqqında deyilən bu müdrik əlamətlərin həqiqət olduğunu bir daha təsdiqlədi, XIX sonu - XX əsrin əvvəllərində azərbaycanlılardan müəllim kadrları hazırlanmaq sahəsində tarixi rolunu leyaqotla həyata keçirdi...

Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin Azərbaycan şöbəsi haqqında deyilən bu müdrik əlamətlərin həqiqətini təsdiqlədi, XIX sonu - XX əsrin əvvəllərində azərbaycanlılardan müəllim kadrları hazırlanmaq sahəsində tarixi rolunu leyaqotla həyata keçirdi...

Öz xalqın gələcəyini elmdə, təhsildə görən görkəmlə ziyalılar yeni tələb-lərə cavab verən müəllim kadrlarının hazırlanması üçün var qüvvələrini sərf etmişlər. Onların sayıları 80 il bundan əvvəl Qazax Müəllimlər Seminariyasının yaranması ilə noticələnmişdir. Vaxtilə bütün Yaxın Şərqiədə şöhrət tapan seminariyanın yaradılması Azərbaycan maarifçilərinin fədakarlığı və vətənpərvərliyinin canlı nümunəsi, Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti hökumətinin təhsil sahəsində işlədiyi ilərədə ilk seminaristlərdən olan Səfərəli

Öz xalqın gələcəyini elmdə, təhsildə görən görkəmlə ziyalılar yeni tələb-lərə cavab verən müəllim kadrlarının hazırlanması üçün var qüvvələrini sərf etmişlər. Onların sayıları 80 il bundan əvvəl Qazax Müəllimlər Seminariyasının yaranması ilə noticələnmişdir. Vaxtilə bütün Yaxın Şərqiədə şöhrət tapan seminariyanın yaradılması Azərbaycan maarifçilərinin fədakarlığı və vətənpərvərliyinin canlı nümunəsi, Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti hökumətinin təhsil sahəsində işlədiyi ilərədə ilk seminaristlərdən olan Səfərəli

Üzeyir Hacıbəylı, Cəlil Məmmədquluzadə kimi dahi şəxsiyyətlərə yanaşı, ömrü 60 ilə yaxın olan Mirzə Hüseyn Əfəndi Qayıbzadə maddi köməyə ehtiyacı olan bir çox seminaristlər öz xərcinə oxutmağa köməkli göstərmiş, kasib azərbaycanlılar üçün Azərbaycanın XIX əsr məktəb tarixinə “Müfti məktəbi” adı ilə daxil olmuş bir məktəbə aćmışdır...

Tarixdən bəlliidir ki, Azərbaycan şöbəsi 5 il sınaq müddətinə aćılmışdır. Əger eksperiment yaxşı nəticə verərdi, yəni azərbaycanlılar öz övladlarını məktəbe təhsil alıma könülü gəndərildilər, onda həmin şöbə ayrılib Azərbaycanın hansısa bir şəhərinə köçürülməli idi. F.Köçərlinin 1909-cu ildə “Tərəqqi” qəzetində çap etdirildiyi “Zaqafqaziya seminariyası” adlı məqaləsindən öyrənirik ki, 1884-cü ildə Azərbaycan şöbəsinin hansısa bir Azərbaycan şəhərinə köçürülməsi məsələsi ortaya çıxanda buna şəbənin inspektoru Aleksey Osipoviç Çernyayevski, Mirzə Hüseyn Əfəndi Qayıbzadə, Əbdüssəlam Axundzadə, Səfərəli bay Vəlibəyov tərəfdar çıxmışdır. Lakin təsəssüf ki, o zaman bu ideyani həyata keçirmək mümkün olmamış və bu məsələ sonralar o dövrün maarifçi ziyalıları tərəfindən dəfələr qaldırılsa da, həmin şöbəni Qorişənən Azərbaycana köçürməyə imkan verilməmişdir. Sonralar bu ideyanın on qızığın tərəfdarı olmuş F. Kəçərlili hətta Azərbaycan Müəllimlərinin I qurultayında da (Bakı şəhəri, 15-31 avqust 1906-cı il) həmin məsələnin müzakirəsinə nail olmuş, bu haqda çıxış etmiş və hətta qurultay “təxirə salınmadan Qori Seminariyası Azə-

baycan şöbəsinin Azərbaycanın hansısa bir şəhərinə köçürülməsi” haqda qərar da qəbul etmişdir...

Göründüyü kimi, fealiyyətə başlamasının 5-ci ilində etibarən ardıcıl olaraq Qori Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan şöbəsinin Azərbaycana köçürülməsi ideyası maarifçi ziyalıları heç vaxt rahat buraxmamış, bu sahədə zaman-zaman təkliflər, tələblər ierli sürülər də, çar Rusiyasının Qafqazda yeritdiyi antiazərbaycan (antitürk), antimüsəlman siyaseti bu ideyanın zamanında gerçəkləşməsine imkan vermemişdi. Lakin bunda etiraf etməliyik ki, bu seminariya Azərbaycandan uzaqda olsa da, Vətənəmiz üçün çoxsaylı müəllimlər ordusunun yetişdirilməsinə, ölkəmizdə müasir tipli, dünyəvi məktəblərin açılmasına tekan vermişdi.

Qori Seminariyasının Azərbaycan şöbəsi fealiyyətdə olduğu 40 ildə (1879-1918) Azərbaycan maarifinin, elm və mədəniyyətin qızıl fondunu təşkil edən 250-dən artıq əsl xalq müəllimi yetişdirmişdir. Bu məzunlar Azərbaycanın elm, təhsil, maarif və mədəniyyət məşəlini yurdumuzun ucqar kəndlərinə aparan, gənclərin gününü dünyəvi təhsille, elm nuru, maarif ziyası ilə işləşdirən, sözün əsil mənasında təhsil, elm, maarif, mədəniyyət və incəsənət carşuları, nehayət, Firudin bay Köçərlinin sözleri ilə desək, “millətin çərägi” olan əsl xalq müəllimləri, xalq ziyalıları idilər. Bu insanlar milli tariximiz, sözün həqiqi mənasında, xalq müəlliminin örnəyi, nümunəsi, rəmzi və simvolu, müəllimlik sonetin vürgunu, ruhu və menəviyyatı ilə xalqa bağlı, xalqın maariflənməsi yolunda ömrünü şam kimi əridən maarif fədailəri, həqiqi Vətən və millət elçiləri, azadlıq aşıqları kimi daxil olub. Bu maarif, elm, mədəniyyət fədailəri içərisində Nəriman Nərimanov,

oxumağa gələnlər kifayət qədər idi. Onlarım içərisində Naxçıvandən Cəlil Məmmədquluzadə və Əli Səbri, Zaqataladan İsa Abakarov, Lənkərəndən Teymur bəy Bayraməlibəyov, Şəkidən Rəşid bəy Əfəndiyev, Borçalıdan Nəriman Nərimanov, Hüseyn və Abbas Minasazov qardaşları, Qəbələdən İbrahim bəy Musabəyov, İrəvandən Əli Qəmərlinski və bu kimi böyük şəxsiyyətlər də vardi. Maralı burasıdır ki, seminariyanın qazaxlı məzunu Əhmədəqə Mustafayev həmin maarif ocağı üçün tekce Qazax bölgəsindən 30-dan artıq müdavim hazırlamışdı. Bu, onu göstərir ki, Qori Seminariyasını bitirənlərin böyük okşəriyyəti Qazaxın payına düşürdü və bu elmi-pedaqoji potensial amili sonralar Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti hökuməti tərəfindən Qazax Müəllimlər Seminariyasının məhz Qazaxda təşkilində az rol oynamamışdı...

Qori Müəllimlər Seminariyasının azərbaycanlı məzunlarının Azərbaycan maarifi, icimai-siyasi, milli-mənəvi təkmülli və inkişafı tarixindəki misilsiz xidmətlərindən konseptual xarakterli bir neçəni burada bir daha qeyd etməklə ləğv etməliyik:

Əvvəl, Qori Seminariyasının Azərbaycan şöbəsi fealiyyətdə olduğu 40 ildə (1879-1918) Azərbaycan maarifinin, elm və mədəniyyətin qızıl fondunu təşkil edən 250-dən artıq əsl xalq müəllimi yetişdirmişdir. Bu məzunlar Azərbaycanın elm, təhsil, maarif və mədəniyyət məşəlini yurdumuzun ucqar kəndlərinə aparan, gənclərin gününü dünyəvi təhsille, elm nuru, maarif ziyası ilə işləşdirən, sözün əsil mənasında təhsil, elm, maarif, mədəniyyət və incəsənət carşuları, nehayət, Firudin bay Köçərlinin sözleri ilə desək, “millətin çərägi” olan əsl xalq müəllimləri, xalq ziyalıları idilər. Bu insanlar milli tariximiz, sözün həqiqi mənasında, xalq müəlliminin örnəyi, nümunəsi, rəmzi və simvolu, müəllimlik sonetin vürgunu, ruhu və menəviyyatı ilə xalqa bağlı, xalqın maariflənməsi yolunda ömrünü şam kimi əridən maarif fədailəri, həqiqi Vətən və millət elçiləri, azadlıq aşıqları kimi daxil olub. Bu maarif, elm, mədəniyyət fədailəri içərisində Nəriman Nərimanov,

Bu baxımdan Azərbaycan maarifində “Üsuli-cədidi” (“yeniliklilik”) hərəkatının öündə Qori seminaristləri gedir, həmin ideyanın gerçəkləşməsinə çalışırlar. Maralı burasıdır ki, “Üsuli-cədidi” hərəkatının ideoloqlarından biri, “Tərcümə” qəzetinin redaktori, əşən Krim türklərindən olan İsmayıllı bəy Qaspiralı ilə görüşmək və “Üsuli-cədidi” məktəblərinin tədris sahəsində yeniliklər ilə yaxından tanış olmaq üçün Firudin bay Köçərlili seminaristlərinin ana dili müəllimi Səfərəli bay Vəlibəyovla birləşdə Krimə səfər etmiş, orada “Üsuli-cədidi” in mahiyyətinə dair təcrübə məbadiləsi aparmışdır.

Tarixi baxımdan daha əhəmiyyətli tədbirlərdən biri də bu idi ki, Qori Seminariyasında həmyerlimiz A. O. Çernyayevskinin “Vətən dili” (1882) dərsliyi ilə əsas qoyulan, seminaristlər tərəfindən davam və inkişaf etdirilən ana dili üzrə milli program, dərslik və dərs vəsaitlərinin yaradılması və tətbiqi proses Qazax Müəllimlər Seminariyası yarananadık intensiv olaraq davam etmişdir. Bu dərsliklər içərisində Rəşid bəy Əfəndiyevin “Uşaq bağçası” və “Bəsirətul -Ətfat”, Mahmud bəy Mahmudbəyovun “Türk əlifbası və ilk qiraət”, Mahmud bəy Mahmudbəyovun bir neçə müəllimlə birgə tətbiyi “İkinci il”, “Üçüncü il”, “İmlamız”, Firudin bəy Köçərlinin “Balalara hədiyyə”, Nəriman Nərimanov, Üzeyir Hacıbəylı və Soltan Məcid Qəzəzadənin ana dilimizə dair grammatika kitabları və lüğətləri XIX əsrin sonlarından-XX əsrin 20-ci illərindən bəziləri hətta 20-ci illərdə də məktəblərimizdə əsas tədris vəsaitləri kimi istifadə olunmuşdur. Bu dərs kitabları XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində milli şürun oynamasında, milli dırçılışda əvəzsiz rol oynamışdır. Şübhəsiz, bu gün Azərbaycanda təhsilin məzəmuñ sahəsində, yeni program və dərslik yaradılınca tətbiqindən sonra qazaxlılar qazaxlılarla əməkdaşlığı və əməkdaşlığı təsdiq etdirilməsinə nail olmaq, lazımlı gələrse, Vətən və millət yoluñ həyatını qurban verməkdən belə çəkinməməkəndən ibarət idi...

Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirənlər məzunlarının Azə

yaranması tarixindən

təşkil etdiyi ilk milli seminariya

Bu günümüz üçün çox əhəmiyyətli olan digər bir məsələ isə seminaristlərin milli tərəqqidə təhsilin, maarifin rolunu düzgün müyyənələşdirmələri və tolim prosesində ana dilinin tədrisində üstünlük vermələri, ümumən mənəvi tekamuldə ana dilinin aparıcı mövqeyini on plana çökəklər idi. Bu baxımdan F.Köçərlinin, N.Nərimanovun, Ü.Hacıbəylinin ana dili haqqında fikirləri maraqlı olub, bütün seminaristlər üçün ümumi olan milli ideyaların ifadəsinə xidmət edirdi. Məsələn, F.Köçərli bu məsələdən danışarkən, "Ana dili millətin mənəvi diriliyidir, həyatının mayəsi mənziləsindədir. Ananın südə bədənin mayəsi olduğunu kimi, ananın dili de ruhun qidasıdır. Hər kəs anasını və Vətənini sevdiyi kimi, ana dilini de sevir" ... qonaqtındırırsı, Ü.Hacıbəyli isə "Dilimizi öyrənməliyik, öz rifah və saadətimiz üçün öyrənməliyik ki, öz ehtiyacımızın boyanına qadın olaq" fikrineydi. Lakin hər iki mütfəkkirin ümumi fikri belədir ki, ana dilini öyrənməyin, onu qoruyub saxlamağın on güclü vasitəsi məktəblərdə tədrisin ana dilində aparılması və ümumiyyətə, ana dilinin tədrisində əlahiddə üstünlük verilməsidir. Çünkü onların fikrincə, usaqlarda milli vətənpərvərlik hissi, milli ruhun oyanışı, Vətən və millət sevgisi ana dili və ədəbiyyatın, tarix və mədəniyyətin dərindən tədrisi yolu ilə aşılana bilər. Azərbaycanlıq - Vətənçilik bütün seminaristlərin həmişə uğrunda mübarizə apardığı əsas milli ideyalardan idi.

Bu mənada seminaristlərin ana dilində təhsil, o cümlədən ana dili və ədəbiyyatın, tarix və mədəniyyətin üstün səviyyədə tədrisində dair fikirləri bu gün də aktuallığıını itirməmiş, ana dilində təhsilin keyfiyyəti və ana dilinin tədrisi məsələsi belə də bugünkü Azərbaycan təhsilinin məzmununda en çox nəzərə alındığı və alınmali olduğu qlobal ümummilli problemlərin öndən durur... Çünkü bu, artıq tarix və zaman tərəfindən təsdiqlənmiş bir həqiqətdən ki, görkəmli türk alimi F.K.Timurtaşın dediyi kimi, "Dil məsəlesi bir milli müdafiə məsələsidir. Dil qorumaq Vətəni qorumaqla bədir. Çünkü dil də Vətən qədər, tarix qədər, adət və ənənələr qədər əzizdir. Dil də bayraq kimi, ailə kimi müddəslərdəndir. Belə hamısının ifadəsi onunla olduğu üçün hamisindən öndədir. Dil olmayıncı millət olmaz. Milli kultürün (mədəniyyətin) baş ünsürü dildir..." .

Nəhayət, Qori Müəllimlər Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin bu gün üçün simvolik görünən, elə o zamanlar da Firudin bəy Köçərli tərəfindən "döryaya nisbet bir qətra mənziləsində "hesab etdiyi 250 nəfer seminarist məzun sanki bir yanar məşəl kimi Azərbaycanın ucqar güşələrini nura qorq etdi, onların sayosunda yeni-yeni məktəblər açıldı, Vətənimizdə təhsil alanların sayı durmadan artı, xalqın milli şuru yeni mərhələyə - milli maarifçilik, milli azadlıq, milli istiqlal dövrünə daxil oldu. Seminaristlərin, onların yetişdirmələrinin, xalqımızın digər mütfəkkir

və vətənpərvər insanların çıxdan arzuladıqları zaman - Rusiya imperiyasının dağılması prosesi başlandı. O zaman əsasən Tiflisdə cəmleşmiş Azərbaycan Milli Şurasının üzvləri 1918-ci il mayın 28-də İstiqlal Bəyannaməsi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yarandığını elan etdilər. Sevindirici və iftixar etməli faktlardan biri də budur ki, İstiqlal Bəyannaməsinə, Azərbaycanın müstəqilliyinə səs vermiş, Milli Şuranın 26 üzvündən 3-ü Qori Seminarıyasının Azərbaycan şöbəsi ilə bağlı insanlardır. Onlardan biri seminarıyanın Azərbaycan şöbəsinin inspektorunu Firudin bəy Köçərli, ikinci isə uzun illər seminarıyada Azərbaycan şöbəsinin inspektorunu kimi çalışmış görkəmli pedaqoq Sultan Məcid Qənizadə, üçüncüsi isə, Milli Şuranın katibi, Qori Seminarıyasının mezunu Mustafa Mahmudov idi. Bu da diqqətəlayiq tarix faktlardır ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin evvələri Xalq maarifi nazırının müavini, sonralar isə so-

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti 22 iyun 1918-ci ildə Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin Qazax köçürülməsi, həmin şöbənin əmlakının Qazaxa köçürülməsi məqsədilə seminarıyanın keçmiş inspektoru Firudin bəy Köçərliy 5 min rubl vəsaitin ayrılmasi haqqında xüsusi qərar qəbul edir, həmin vəsait Gənəcə xəzinədarlığından Firudin bəy Köçərliyə verilir. Bundan sonra Firudin bəy Köçərli Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi ilə möşğul olur.

nuncu Xalq maarifi naziri vəzifəsini qısa müddədə icra etmiş Nurməmməd bəy Şahsuvarov da Qori Müəllimlər Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin məzunlarından biridir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin himmini - hazırkı müstəqil Azərbaycan Respublikasının dövlət himmini - "Azərbaycan marsı"nın müsiqisini yayan dahi Üzeyir Hacıbəyli də Qori Müəllimlər Seminarıyasının məzunu idi...

Yuxarıda deyildiyi kimi, XIX əsrin 80-ci illərindən müntəzəm olaraq Azərbaycan ziyalıları tərəfindən seminarıyanın Azərbaycan şöbəsinin Azərbaycana köçürülməsi uğrunda aparılan mübarizələrin reallaşması üçün artıq tarixi şərait yaranmışdır.

1918-ci il iyunun 16-da Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müvəqqəti hökuməti Tiflisdən Gəncəyə köçdü, mövcud tarixi-siyasi və herbi vəziyyət nəzərə alınaraq Azərbaycan Milli Şurası buraxıldı və bütün hakimiyət Fətəli xan Xoyskinin rəhbərliyi ilə II Hökumət Kabinetinə həvalə olundu.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti II Hökumət Kabinetinə Gəncəde fealiyyət göstərdiyi 3 ay müddətində (16 iyun 1918-ci il - 17 sentyabr 1918-ci il) dövlətçiliklə bağlı bir çox tarixi qərarlarla (məsələn: Azərbaycan Milli Ordusunun yaradılması haqqında, Azərbaycanın dövlət bayraqı haqqında, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsi haqqında və s.) yanaşı, Qazax Müəllimlər Seminarıyasının yaradılması haqqında da qərar qəbul etdi. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti 22 iyun 1918-ci ildə Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminarıyası

Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi, həmin şöbənin əmlakının Qazaxa köçürülməsi məqsədilə seminarıyanın keçmiş inspektoru Firudin bəy Köçərliy 5 min rubl vəsaitin ayrılmasi haqqında xüsusi qərar qəbul edir, həmin vəsait Gənəcə xəzinədarlığından Firudin bəy Köçərliyə verilir. Bundan sonra Firudin bəy Köçərli Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi ilə möşğul olur.

Yeri gəlməşkən, uzun illər elmi ədəbiyyatda Qori Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi şəbəkələri ətrafında mübahisələr getmiş, bəziləri Qazax Müəllimlər Seminarıyasının təşkilini təsadüfi hadisələrlə əlaqələndirmiş, bir çoxları hətta bir qədər də "ireli gedərək" Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi üçün guya Firudin bəy Köçərlilərin Bakıya gedib "Maarif Komissarlığından" (!?) "icazə almazı" haqqında həqiqətdən uzaq forzyyələr irəli sürmüslər. Bəzi arasdırmalarla Qazax Müəllimlər Semi-

nariyاسının yaranmasını qazaxlıların hökumət xahişi osasında 1919-cu ildə rəsmiləşdirildiyi fikri irolu sürüür ki, bu fikir tamamilə yanlışdır.

Lakin tarixi həqiqət belədir ki, Qori Seminarıyasının Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin xüsusi qərarı ilə və heç şübhəsiz, məsələ ilə bağlı Milli Hökumətin şöbənin əmlakının Azərbaycana verilməsi barədə Gürcüstan hökuməti ilə danişşıları, eləcə də bu məsələdə Firudin bəy Köçərlilərin roynının hökumət tərəfindən nezərə alınması osasında baş vermişdir. Qazax Müəllimlər Seminarıyasının tarixi ilə bağlı başqa bir sənəd həmin məsələyə aydınlıq götmək baxımdan çox əhəmiyyətlidir. Belə ki, Azərbaycan

Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin Gəncə xəzinədarlığının 1918-ci il dekabrın 28-də Qazax Müəllimlər Seminarıyasının direktoru üvanlanmış məktubunda Firudin bəy Köçərlidən "Tatar (Azərbaycan) şöbəsinin Qori şəhərində Qazaxa köçürülməsi ilə əlaqədar bizim fonddan gəndəriyimiz 5000 rubl pulun verilmesi barədə tələbnaməni itizamnamə ilə birləşdikdə geri göndərilməsi tələb olunurdu". (Bax: Azərbaycan Dövlət Tarix Arxiv, F-797, N19, s.1).

Bu məsələ ilə bağlı digər bir tarixi sənəd bundan ibarətdir ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin "Qazax Müəllimlər Seminarıyasının cari xərcləri üçün kreditin ayrılması haqqında" 21 oktyabr 1918-ci il tarixli ayrıca qərarı da olmuşdur. Həmin qərarla seminarıyaya 1918-ci il tarixli ayrıca qərarı da olmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti 22 iyun 1918-ci ildə Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminarıyası

mində maliyyə vəsaiti ayrılmışdır. Diqqəti cəlb edən məqam budur ki, adıçəkilən qərarda həmin təhsil ocağı resmən "Qazax Müəllimlər Seminarıyası" kimi verilmişdir. Bütün bu göstərilən tarixi sənədlər bir daha təsdiqləyir ki, Qazax Müəllimlər Seminarıyasının yaradılması Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin Gəncədəki fealiyyəti dövründə təhsil sahəsində ilk və en uğurlu addımlarından biri kimi qiymətləndiriləməlidir.

Deyilənlərdən aydın olur ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin əvvəlcədən qərarı, razılığı və bu məqsədə ayırdığı maliyyə vəsaiti ilə Firudin bəy Köçərli Azərbaycan şöbəsinin bütün əmlakını Qoridən qatara yükətdirdi Ağstafa stansiyasına götürür, keçmiş seminaristlərin köməyi ilə əmlak Qazax şəhərinə daşınır, Qazaxın məşhur bəylərindən olan Məşədi İbrahim Ağa Kosalının seminarıyaya bağlılığı şəxsi binada yerləşdirilir. Qazax Müəllimlər Seminarıyasını təşkil etmək üçün Firudin bəy Köçərli Qoridən İbrahim Qayıbovu, Mirzə Veliyevi və Mustafa Məmmədovu da özü ilə gotirmişdi. O, tezliklə Qazaxdakı keçmiş seminaristlərden Əli Hüseynovu, Yusif Qasimovu və Qazax Müəllimlər Seminarıyasında işə cəlb edir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarı, yerli ziyalıların dəstəyi və köməyi ilə 1918-ci il noyabrın 10-da milli təhsil tariximiz üçün əhəmiyyətli hadisə - Qazax Müəllimlər Seminarıyasında ilk dərsin başlangıcını xəbər verən zəng çalınır. Seminarıyanın açılış mərasimi Qazaxdakı keçmiş seminaristlər, yerli ziyalılar və xalq tərəfindən böyük sevincə qarşılıdır. Beləliklə, müstəqil Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətində ilk müəllimlər seminarıyası - Qazax Müəllimlər Seminarıyası milli ziyalıların on illər arzusunda olduğu bütün fənlərin ana dilində tədris edildiyi təhsil müəssisəsi kimi fealiyyətə başlayır. Qori Müəllimlər Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin məhz Qazaxa köçürülməsi, hor şeydən əvvəl, milli hökumətin irəlicədən düşünlənmiş doğru addımı id. İster gənc Azərbaycan milli hökuməti, istərsə de Firudin bəy Köçərli aydın şəkildə görürdü ki, əvvələ, keçmiş seminaristlərin xeyli hissəsi Qazaxda comloşmuşdu, digər tərəfdən, o zamanlar "Zaqafqaziyanın intellekt mərkəzi" (V.B. Bartold)所说的 Tiflis şəhəri Qazax yaxın idi. Bütün bu amilləri nezərə alan Milli Hökumətin qərarı Firudin bəy Köçərliyə Qazax Müəllimlər Seminarıyasında illərə arzusunda olduğu işgəzar şəraitini yaratdı.

O, tezliklə Qazax mahalında təkcə seminarıya direktoru kimi deyil, böyük ictimai xadim kimi də şöhrətləndi. Çox keçmədi ki, Firudin bəy Köçərli Seminarıya yanında yaşılışlar üçün savad kursunun və yetimlərin evinin-pansionun açılmasına da nail oldu. Bu da tarixi həqiqətdən ki, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olan F.Köçərli sonralar Azərbaycan Parlamentinə üzvlükdə imtiyaz edərək Qazax Müəllimlər Seminarıyasında pedagoji fealiyyəti - müəllimliyi deputatlıdan üstün tutmaqla, əsl maarif fədaisi olduğunu bir daha təsdiqlədi...

Firudin bəy Köçərlidən 35 illik pedagoji fealiyyətinin Qazax Seminarıyasındaki dövrü (iyun 1918-ci il - may 1920-ci il) bu böyük pedagoğun, ədəbiyyatşunas alimin, vətənpərvər insanın həyatının ən fərəh illərini təşkil etdir. Lakin təessüb kimi, bu sevinc, fərəh uzun sürmədi. Sovet Rəsədxanasının herbi müdaxiləsi ilə həyata keçirilən 27 aprel 1920-ci il dövlət çevrilişi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu ilə neticələndi. Tezliklə "qırmızı terror" milli hökumət nümayəndələrinə, aparıcı ziyalılara qarşı "səlib yürüşüne" başıltı. 35 il Azərbaycan maarifinin inkişafına ləğazatlı xidmət etmiş həqiqi müəllim, görkəmli pedagoq, tanınmış ədəbiyyatşunas alım, vətənpərvər ziyalı, 25 il Qori və Qazax seminarıyalarda xalqın maariflənməsi yolunda ömrünü şam kimi əritmiş Qazax Müəllimlər Seminarıyasının direktörü

toru Firudin bəy Köçərli de "qırmızı terror"un qurbanı oldu. Bu böyük maarif fədaisinin uzun illər xalqdan gizlədilmiş ölümünün sabəbələri son illərdə aparılan arasdırmalar nəticəsində aydınlaşdırılmış. Məlum olub ki, xalqın tərəqqisi namənə Qori Müəllimlər Seminarıyası Azərbaycan şöbəsinin milli hökumətin tapşırığı və qararı ilə min bir əziziyətlə Qazaxa köçürülməsinə nail olan, bu bazada çəqdaş Azərbaycan təhsil tarixine öz əbədi imzasını həkk etmiş Qazax Müəllimlər Seminarıyasının əsasını qoyan, Azərbaycanın istiqlal mücahididi, maarif və elm fədaisi, İstiqlal Bəyannaməsinə səs verənlərdən biri Firudin bəy Köçərli "milli nüfəq salmağı" güñahlandırılaraq 1920-ci il iyunun 4-de "qırmızı" bolşeviklər tərəfindən Gəncədə güllələnib.

F.Köçərlinin qətlindən sonra Qazax Müəllimlər Seminarıyasına evvəllər Əhmədəvər Mustafayev, sonralar isə görkəmli yazıçı Mehdi Hüseynin atası keçmiş seminarist Əli Hüseynov rəhbərlik etmiş, sabiq müəllimləri Firudin bəy Köçərlinin ənənələrini yaşatmağa çalışmışlar.

Həqiqətən, F.Köçərli Qazax Müəllimlər Seminarıyasına elə bir güclü intellektual potensial toplaya bilmədi ki, onlar tərəfindən əsası qoyulan ənənələr uzun illər bu maarif ocağında da yaşadılmışdır. Hələ F.Köçərlinin sağlığında Qazax Müəllimlər Seminarıyasına daxil olan böyük şairimiz Səməd Vurğun, sonralar isə Osman Sarıvəlli, İsmayıllı Şıxlı kimi böyük şəxsiyyətlər, yüzlərlə məşhur alım, müəllim həmin seminarıyanın məzunları olublar. Bu təhsil ocağının 1923-cü ildə ilk buraxılışı olmuş, 1925-ci ildə isə tarixi adı dəyişdirilərək "Qazax Pedaqoji Texnikumu" adlandırılmışdır. Sovet hakimiyəti illərində Qazax Pedaqoji Texnikumu kimi fealiyyət göstərmiş Qazax Müəllimlər Seminarıyasının 1948-ci ildə 30 illiyi təntənəli şəkildə qeyd edilmiş, 1959-cu ildə kimi fealiyyət göstərmiş, Azərbaycan maarifinə, Azərbaycan məktəbinə minlərlə ziyalı-müəllim vermişdir. 1999-cu ildə Qazax Müəllimlər Seminarıyasının 80 iliyi keçirilmişdir.

Cox simvolik olan bir məqama da diqqət yetirmək faydalı olardı. Həm Qori Müəllimlər Seminarıyasının Azərbaycan şöbəsi, həm də onun varisi olan Qazax Müəllimlər Seminarıyası (sonralar Qazax Pedaqoji Texnikumu adı ilə) cəmi 40 il fealiyyət göstərənlər de, hor iki təhsil ocağı doğma Azərbaycanımız üçün müəllim kadrları hazırlığında, elm, təhsil və mədəniyyə

Motivasiyanı necə qurmalı?

Dərsin bu mərhələsi şagirdləri düşünməyə təhrik etməlidir

Güney ƏSGƏROVA,
Kürdəmir şəhər 2 nömrəli tam orta məktəb-liseyin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi

Müsəir dərs bir çox tələblərə cavab verəlidir. Bu tələblərdən biri, bolka da, birincisi dərsin mərhələlərinin düzgün həyata keçirilməsidir. Bu baxımdan dərsin birinci mərhələsinin, yəni motivasiyanın düzgün qurulmasının xüsusi əhəmiyyəti var.

Motivasiya təlim prosesini hərkətə gətirən və şagirdlərin idrak fəaliyətini təkan verən bir prosesdir. Motivasiya hər hansı bir fəaliyyətin mexanizmini işsə salan qüvvədir. Əslində, fəal dərs və ya dərsin fəallığı elə motivasiyadan başlanır. Dərsin sonrakı mərhələlərinin gedidəndə motivasiya böyük rol oynayır. Belə ki, bütün dərslər müəyyən bir məqsəd üzərində qurulur. Bütövlükdə dərs prosesi bu məqsədə nail olmağa xidmət edir.

Tədqiqat sualına cavab tapmaq üçün aparılan işlər qarşıya qoyulmuş məqsədin olde olunmasına yönəlir. Tədqiqat suali isə motivasiyanın əsasında meydana çıxır. Deməli, motivasiya məqsədə doğru atılmış ilk addımıdır. Baş motivasiyanı necə qurmaq lazımdır?

Yeri gelmişkən qeyd edək ki, bir çox müəllimlər növbəti dərsə hazırlaşarkən bu sualla qarşılaşırlar. Fikrimizcə, motivasiya qurarkən müxtəlif üsullardan istifadə etmək olar. Məsələn, kiçik bir hadisəni nağlı etmək, şəkillər göstərmək, videosüjet nümayiş etdirmək, hər hansı bir anlayışla bağlı suallar vermek və s. Lakin hansı əsildən istifadə edilməsindən asılı olmayaraq, motivasiya şagirdləri düşünməyə təhrik etməli, onların idrak fəallığının artırılmasına səbəb olmalıdır. Bu mərhələdə mövzuya haqqında ilkin biliklər müəyyənləşdirilməlidir. Bəzən müəllimlər motivasiya qurarkən yalnız hansısa mövzuya dair suallar verməklə kifayətlənirlər. Belə motivasiya qurmaq olar. Lakin bu zaman şagirdlərdə mövzuya güclü maraq oyanır. Daha yaxşı olar ki, müxtəlif sxemlərdən, şəkillərdən istifadə edilsin. Çünkü motivasiyanın cəlb ediciliyi, qeyri-adiliyi şagirdlərdə mövzuya maraq yaratır və diqqətin tamamilə dərsə yönəlməsinə səbəb olur. Məsələn, “Vəton” mövzusunda keçilən dərslərdə müəllimlər, adətən, müxtəlif təbiət mənzəralarını göstərir və şagirdlərdən “Vətənimizin gözəl təbiəti var”, “Bunun qədrini bilmək lazımdır”, “Vətoni qorumaq gərəkdir” kimi fikirləri alırlar. Amma bu motivasiyanı aşağıdakı kimi genişləndirək, daha maraqlı olar. Neft buruqları, pambıq tarlaları, qızıl və kömür mədənləri, üzüm bağları əks olunmuş ləvhələri də şagirdlərə göstərib vətənimizin yeraltı və yerüstü sərvətlərlə zengin olması və düşmənlerimizdən məhz bu səbəblərdən yurdumuza göz dikməsi barədə fikirlərin alınmasına asanlıqla nail olmaq olar.

Motivasiyanın düzgün qarvamlamasında verilən sualların xüsusi rolu var. Motivasiya zamanı qapalı suallardan istifadə etmək olmaz. Sual seçilərkən 2 və ya daha çox cavabı olan suallara üstünlük vermek lazımdır ki, şagirdlər müxtəlif fərziyyələr irəli sürsünlər. Bu zaman sinifdə mübahisə yaranacaq və bədərsi daha maraqlı edəcəkdir. Təbiidir ki, şagirdlərə “bu nədir?”, “bu kimdir?” tipli suallarla müraciət etsək, onlar konkret cavab verəcək, fikir müxtəlifliyi yaranmamışdır. Lakin “Gösterilən əşyalardan hansı məqsədlər üçün istifadə olunur?”, “Həmin şəxsin hansı xidmətləri olmuşdur?” sualları şagirdləri düşünməyə vədər edəcəkdir. Əgər Üzeyir Hacıbəyli haqqında mətn keçiləcəkse, dahi bəstəkarın şəklini

göstərib “Bu kimin şəklidir?” deməkdənə, “Azərbaycan Respublikasının Dövlət himninin müəllifləri barədə nə bilsiniz?” suali ilə motivasiyaya başlamaq daha düzgün olar.

“Eyniköklü sözlər” mövzusunu keçərkən şagirdlər müxtəlif şəkillər göstərmək olar. Bu şəkillərdə gülü, gülü guldana qoynan şəxs təsvir olunarsa, şagirdlər bu şəkillərdəki anlayışlarını hər birinin gülə bağlı olduğunu asanlıqla anlayacaqdır. Yaxşı olar ki, bu şəkillər haqqında şagirdlərin fikirlərini aldıqdan sonra sınıf belə bir tapşırıq verilsin: “Gül sözündən istifadə edərək sallara cavab verib cümləni qurun. (Kim?) gülü (haradan?)dır (nayo?) qoysu. Təbiidir ki, şagirdlər nəyə sualına cavab olaraq guldana sözünü yazacaqlar. Lakin onların çoxu kimi sualının cavabına “bağban”, haradan sualının cavabına “bağçadan” sözlərini də yaza bilərlər. Bu zaman müəllim “gül” ismindən istifadə etməyi bir dala onlara xatırlatmalı, düzgün istiqamət vərərek “gülçü” və “güllükən” sözlerinin alınmasına müvəffəq olmalıdır. Nəticədə bu sözlərin üçün də eyni kökən yaranması meydana çıxır ki, bədən mövzusunun “Eyniköklü sözlər” olduğunu xəbər verir.

Motivasiya şagirdi ona tanış olan anlayışın indiyədək diqqət yetirmədiyi xüsusiyyətləri haqqında düşünməyə tövsiyə edir. Bəzən müəllim sınıfın qarşısına çıxardığı hər hansı bir material haqqında birbaşa özü məlumat verir, bədən şagirdlərdə fəallıq yaratır. Müasir təlimdə şagirdləri passiv dinleyici vəziyyətində saxlamaq yolverilməz haldır.

Motivasiya zamanı meydana çıxan tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsində şagird fəallığı mühüm rol oynayır. Tədqiqat sualının şagirdlərin özləri tərəfindən müəyyənləşdirilməsi elə motivasiyanın somorılı olmasından xəbər verir. Məsələn, “Feili sıfət” mövzusu üçün belə bir motivasiya qurmaq olar: Əvvəl feilin təsriflənən və təsriflənməyən formalarına dair ümumi biliklər sual-cavab vasitəsilə yada salındıdan sonra feili sıfətdə feilin və sıfətin əlamətlərini göstərən sxem şagirdlərə təqdim edilir.

Şagirdlər əvvəlki dərslərdən feilin təsriflənməyən formalarından birinin feili sıfət olduğunu bilirlər. Ona görə də onlar sxemi görən kimi feili sıfətdən səhəbət getdiyini anlayırlar. Sxemin köməyi ilə feili sıfətin həm feilin, həm də sıfətin xüsusiyyətlərini daşıdığını şagirdlərə asanlıqla çatdırmaq mümkündür. Bu zaman şagirdlər özləri artıq belə bir tədqiqat sualını müəyyənləşdirmiş olacaqlar: “Feili sıfət hansı xüsusiyyətləre malikdir?”. Çünkü düzgün qurulmuş motivasiya özü şagirdi öyrənməli olduğunu istiqamətləndirir. Müəllim facilitatorluq vezifəsini yerinə yetirərək tədqiqat sualının bir qədər də genişləndiriləcək olası bilər: “Feili sıfətin feille və sıfətin əlamətlərini hənsi ortaq xüsusiyyətləri var?”. Təbiidir ki, bu dərsin sonrakı mərhələlərində mütləq Venn diaqramından istifadə olunacaqdır.

Motivasiyada şagirdlərin qarşısına elə detallar çıxarmaq lazımdır ki, onlar bu haqda hər hansı bir anlayışa malik olsunlar. Bu baxımdan qarşıya qoyulan problem sınıfın yaş imkanlarına və inkişaf səviyyəsinə uyğun seçiləcəkdir.

Ümumiyyətlə, dərsin başqa mərhələlərində olduğunu kimi, motivasiya mərhələsində də rəngarənglikdən istifadə etmək müəllimin işe yaradıcı yanaşmasını məhsulu kimi meydana çıxır. Bir sözə, düzgün qurulmuş motivasiya qarşısındaki problemin nədən ibarət olduğunu ətraflı dərk etməyin, həmin problemin həllətmə yollarının düzgün təqdimatçısına çevrilir.

Təqdimatları necə hazırlanmalı?

Əli QULİYEV

İKT-nin cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə sürətlə tətbiqi hər hansı bir məsələ və ya mövzu ilə bağlı fikirlərin auditoriaya çatdırılması formasında yeniliklər gətirir. İndi bu məqsədlə təkcə ənənəvi məruzə və ya mühəzirələrdən istifadə etmirlər. Müvafiq görüntülərlə (şəkil, qrafik, videoçarxlar) müşayiət olunan təqdimatlar onları üstələyib.

İndi onlardan hər yerde - adı məktəb tədbirindən tutmuş böyük seminarlara, konfranslara, demək olar ki, bütün tədbirlərdə istifadə olunur. Təqdimatlar məktəblərə, tədris prosesinə də çoxdan ayaq açıfəal, interaktiv dərsin mühüm elementinə çevrilir. Hazırda müəllimlərin əksəriyyəti təqdimatdan dərsin “tədqiqatın aparılması”, “şagirdlərin müstəqil işi” və digər mərhələlərdə metodik üsul kimi geniş istifadə edirlər. Çünkü təqdimatlar şagirdlərdə axtarma, araşdırma aparma, ümumiləşdirmə, sistemləşdirmə, yerinə yetirilmiş təpşirinə də maraqlı formada çatdırma kimi bacarıq və qabiliyyətlərinə inkişaf etdirir. O, həm də şagirdlərin bir natiq kimi formalşamasına, ədəbi dilin normalarına uyğun nitq yiyələnmələrinə kömək edir. Lakin müəşahidələr göstərir ki, məktəblilərin bir çoxu təqdimatların hazırlanması qaydasını, bu zaman nələrə xüsusi diqqət yetirməli olduğunu bilmirlər. Bunları nəzərə alıb təqdimat hazırlanarkən nəzərə alınması bəzi məsələləri diqqətə çatdırmağı lazımlı bilirik.

Təqdimat hazırlayarkən nələrə diqqət yetirməli

✓ Təqdimatın övvəlində önce dinleyiciləri salamlamaq, özünü təqdim etmək və təqdimatın mövzusunu diqqətə çatdırmaq lazımdır.

Təqdimat nüunuñəsi

Salam, dostlar.

Mən - Həsənzadə Əfruzə Sabit qızı.

Mənim bugünkü təqdimatı Abbasqulu ağa Bakıxanov haqqındadır. Mən bu təqdimatmda Abbasqulu ağa Bakıxanovun həm icimai-siyasi xadim, həm də yazıçı və alim kimi fəaliyyətini araşdırıram.

Abbasqulu ağa Bakıxanov 1794-cü ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini Bakıda və Qubada almış, ərəb, fars dillərini dərindən öyrənmişdir. O, görkəmli yazıçı olmaqla bərabər, icimai-siyasi fəaliyyətlə de möşəf olmuşdur. Belə ki, Abbasqulu bey 1819-cu ildə Tiflisə getmiş, Qafqaz Baş Hərbi İdarəsində Şərqi dilləri üzrə tərcüməçi vezifəsinə qəbul olunmuşdur. 26 il bu vezifədə çalışdığı müdddətə dövrünün görkəmli şəxsiyyətləri A.S.Qriboyedov, F.Bodenstedt, Fazıl xan Seyda, Mirzə Şəfi Vazeh, Mirzə Fətəli Axundzadə və başaları ilə yaxından dostluq əlaqələri qurmuşdur. Çar Rusiyası ordusunda qulluq etdiyi zaman Gülüstan (1813-cü il) və Türkmençay (1828-ci il) müqavilələrinin imzalanmasında tərcüməçi kimi iştirak etmişdir. O, 1827-ci ildə Cənubi Azərbaycanda olmuş, 1833 - 1834-cü illərdə Varsavada və Peterburqda yaşamış, rus şairi A.S.Puşkinin ailəsi ilə tanış olmuşdur. 1835-ci ildə Qubaya qayıdaraq elmi və ədəbi yaradıcılığını davam etdirməkə yanğı “Gülüstan” adlı ədəbi məclis yaradmışdır. 1847-ci ildə Abbasqulu ağa Bakıxanov Məkkədən Mədinəyə gedərən vəba xəstəliyinə tutulub vəfat etmiş və həmin yerde dəfn olunmuşdur.

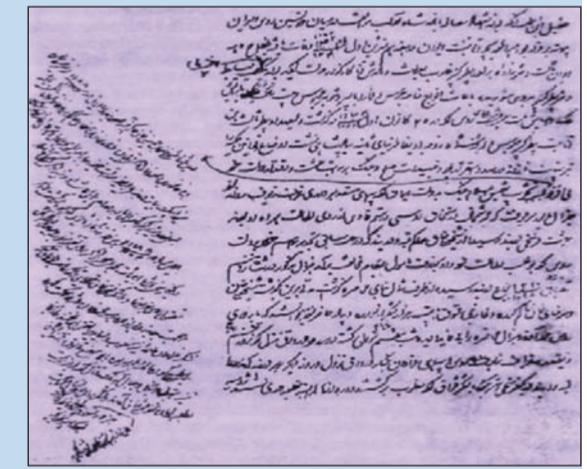
Abbasqulu ağa Bakıxanov, qeyd etdiyim kimi, hem də çoxcəhəli bedi və elmi yaradıcılığı malikdir.

Bədii əsərləri arasında “Riyazul - Qüds”, “Mışkatül - ənvar” adlı poeması, “Qüdsi” təxəllişli ilə yazuşdır. Çəsədli əsərlərə qarşıya qoymuşdur. Çar Rusiyası ordusunda qulluq etdiyi zaman Gülüstan (1813-cü il) və Türkmençay (1828-ci il) müqavilələrinin imzalanmasında tərcüməçi kimi iştirak etmişdir. O, 1827-ci ildə Cənubi Azərbaycanda olmuş, 1833 - 1834-cü illərdə Varsavada və Peterburqda yaşamış, rus şairi A.S.Puşkinin ailəsi ilə tanış olmuşdur. 1835-ci ildə Qubaya qayıdaraq elmi və ədəbi yaradıcılığını davam etdirməkə yanğı “Gülüstan” adlı ədəbi məclis yaradmışdır. 1847-ci ildə Abbasqulu ağa Bakıxanov Məkkədən Mədinəyə gedərən vəba xəstəliyinə tutulub vəfat etmiş və həmin yerde dəfn olunmuşdur.

O, Azərbaycan elmi tarixində mühüm rolü olan böyük alımdır. Abbasqulu ağa Bakıxanovun dil, coğrafiya, tarix, astronomiya, məntiq, psixologiya və sair elmləri aid əsərləri onun ensiklopedik biliyə malik bir alım olduğunu göstərməkdədir. O, “Qanuni-Qüdsi”, “Kəşfəl-Qərib”, “Əsrarül-mələküt”, “Təhzibüllər-xələq”, “Eynəl - mizan”, “Gülüstan - İrəm” kimi əsərləri ilə böyük səhərə qazanmışdır.

“Qanuni-Qüdsi” əsəri fars dilinin grammatikasından, “Kəşfəl-Qərib” əsəri Amerikanın Xristofor Kolumb (1451-1506) tərəfindən keşf olunmasından, “Əsrarül - mələküt” əsəri kainatın quruluşu və vəziyyətindən bəhs edir. “Təhzibüllər - xələq” əsərində müəllif pedagoqika və psixologiyaya aid elmi və nəzəri məsələlərə öz münasibətini bildirmişdir. “Eynəl-mizan” əsəri onun məntiq elmindən bəhs edən əsəridir.

“Gülüstani-İrəm” əsərindən bir fragment

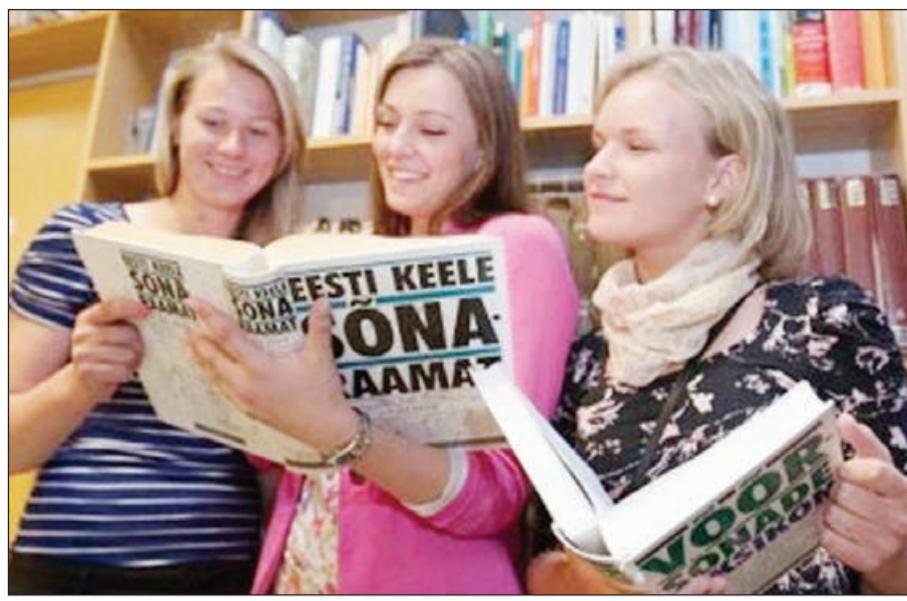
Alimin ən deyərli əsəri isə, heç şübhəsiz, uzun ilə boyu apardığı ciddi tədqiqatlar nəticəsində əsəryə gəlmiş “Gülüstani-İrəm” əsəridir. Azərbaycan və Dağıstan xalqlarının tarixinə aid olan bu əsər Abbasqulu ağa Bakıxanovun ən böyük elmi əsəri hesab olunur. Müəllif əsəri yazarkən bir sıra arxeoloji tədqiqatlar aparmış, tarixi abidələrdən, köhnə binaların qalıqlarından, sikkələrdən, padşahların və xanların fərmanlarından, milli əfsanələrdən, dini kitablardan, “Avesta”dan, yaşılı nəslin nağıl və revayətlərindən, səyyahların yol qeydlərindən, gürcü və lezgi salnamələrindən, çoxlu Şərqi mənbələrdən, qədim yunan, qədim Roma, Azərbaycan, rus alimlərinin əsərlərindən istifadə etmişdir.

Azərbaycan və rus dillerində neşr edilmiş bu əsər sonrakı dövrde yaşayan tarixçilərimiz stolüstü kitablarından olub, əsasən, islamın gəlməsindən tətbiq olunmuş 1813-cü ildə Rusiya ilə İran arasında bağlanan müqavilələrə qədərki dövrə xalqımızın tarixini tədqiq və təhlil etmək işində mühüm mənbələrdən biridir.

Göründüyü kimi, Bakıxanov nəinki icimai həyatda, eləcə də bədii yaradıcılıq və elm sahəsində də səmərəli fəaliyyət göstərmiş, xalqına yorulmadan xidmet etmişdir.

Diqqətinizi görə minnətdaram. İstifadə olunmuş mənbələr:

1. https://az.wikipedia.org/wiki/Abbasqulu_a%C4%9Fa_Bak%C4%B1xanov
2. <http://portal.azertag.az/az/node/2039>
3. http://bao.az/categories_Tarix/subcategories_tarixi-sexsiyyetler/product_4128149011

Avropanın ən savadlı məktəblilərinin vətəni

Yaxud Estonyanın təhsil uğurlarının əsasında hansı amillər dayanır?

Rüstəm QARAXANLI

Hər bir ölkənin inkişafı birbaşa olaraq onun təhsil sisteminin keyfiyyəti ilə bağlıdır. Sosial rifah hələ, iqtisadi qüdrəti, hərbi güclü, əsasən de XXI əsrin başlıca trendi olan texnoloji potensialı yüksək olan ölkələr illər önce təhsil sahəsində höyətə keçirdikləri islahatların bəhrələrini görürler. İndi liberal ab-havası hesabına ciddi uğurlar qazanmış Finlandiya təhsil sistemindən çox danışılır. Yaxud ötən əsrin sonlarının iqtisadi möcüzəsi sayılan Cənubi Koreyanın uğurları sert tədris prosesi ilə izah olunur. PISA-nın 2017-ci ilə dair nəticələrinə görə, Estonia məktəbliləri savad və biliklərinə görə dünyada üçüncü, Avropada isə birincidirlər. Bu faktla ilk dəfə tanış olan oxucu üçün qəribə görünə bilər: Estonia? Cəmi 25 il əvvəl SSRİ mirasından qurtulmuş kiçik postsovet ölkəsi? Nəyin hesabına?

Konstitusiya məcburiyyəti

Estoniyada təhsil yalnız təlim-tərbiyənin müüm amillərindən biri deyil, həm də Konstitusiya tərəfindən təsbit olunmuş məcburi prosesdir. Mütəxəssislər hesab edirlər ki, Estonia təhsil sisteminin ən müüm özəlliyi onun rahathlığıdır. Uşaq bağçalarının əksəriyyətinin əzel olmasına baxmayaraq, məktəbəqədər təhsil hər bir ailə üçün əlçatandır. Yerli qanunlara görə, dövlət her bir uşağın xərclərinin 50%-ni öz üzərinə götürür. Ancaq belə bir məqam da var ki, hər bir ailənin uşaq bağçası xərcləri aylıq məvacibin 20%-dən çox olmamalıdır. 7 yaşına çatmış uşaq növbəti mərhələ - orta məktəbə qədəm qoyur. Qeyd edək ki, uşaq bağçalarındakı təlim eston dilində höyətə keçirilir.

Estoniyada sərt qayda hökm sürür: uşaq valideynin seçdiyi təhsil ocağına deyil,

mütəqə halda qeydiyyat yerinə ən yaxın məktəbə getməlidir. Tam orta təhsil 4 məhələdən ibarətdir:

- 1-3-cü siniflər;
- 4-6-cı siniflər;
- 7-9-cu siniflər;
- 10-12-ci siniflər (gimnaziya təhsili).

İlk üç mərhələ hökumət tərəfindən hazırlanmış vahid tədris programına uyğun höyətə keçirilir. Sinfən-sinfə keçid yalnız müəllimin verdiyi müsbət rəy əsasında mümkündür. Əger hər hansı şagird proqramdan geri qalırsa, o, yay totli ərzində əlavə dərslərdə iştirak etməlidir. 9-cu sinif bitirən şagird ya əlaçı sertifikati alır, ya da anqlosakson sistemi əsasında 1-dən 5-dək qiymətlərin əks olunduğu attestat. Şagird seçim etməlidir: ya orta məktəbdə təhsilini davam etdirməli, ya da orta xüsusi təhsil müəssisələrinə qəbul olunmalıdır. Əger şagird birinci yolu seçirse, gimnaziya təhsilinə qədəm qoyur. Burada da onun iki şəcimi var:

1. Universitetdə təhsil almaq planı varsa, akademik istiqamət;
2. İş yeri barədə düşünürse, peşə istiqaməti.

XVII əsrənən başlayan ənənə

Estoniya zəngin təhsil ənənələrinə sahibdir. Ali məktəb tarixi 1632-ci ilə İsvəkr kralı II Gustav Adolfun Tartu Universitetinin əsasını qoyması ilə başlayır. Hazırda ali məktəblərə daxil olma prosesi orta məktəbdə alınan qiymətlərə əsasən höyətə keçirilir. Orta məktəbdə verilmiş imtahanların qiymətləri ali məktəbə daxil olmaq üçün əsasdır. Ali məktəblər iki qrupa bölünür: akademik və tətbiqi. Əger birinci qrup müxtəlif istiqamətlər üzrə bakalavr, magistr və doktorluq təhsili təklif edirse, ikinci dənədən məhdud profillər və yalnız bir istiqaməti ehiti edən təhsildən səhəbat gedir. Ancaq

2005-ci ildə qanuna edilmiş dəyişikliyə əsasən, tətbiqi profilli ali məktəblər də tələb olunan infrastruktura malik olduları halda magistratura təhsili vərə biləcəklər.

Estoniya təhsil sistemindən höyətə keçirilən islahatlardan sonra bakalavr təhsili 3, magistr təhsili isə 2 ildən ibarətdir. Bu, ECTS sistemi üzrə 280 bal deməkdir. ECTS - tədris programı və kursu öyrənməsi müdəddətində tələbənin işinən uçutu sistemidir. Estonia 280 bal toplaşmış məzun Avropanın istenilen yerində işlə təmin oluna bilər.

Ölkədə 6 dövlət universiteti fealiyyət göstərir. Özel universitetlərin sayına dair mənbələrde fərqli rəqəmlər rast gəlmək olar. Bu, akademik istiqamətə dair statistikadır. O ki qaldı tətbiqi universitetlərə, bu rəngə bəlgələrdir: 8 dövlət və 12 özəl.

Son illərin dəyişməz lideri olan Tartu Universiteti daha nüfuzludur. Tartu dünyasının ən tanınmış 600 ali məktəbindən biridir. İkinci yerde gələn Tallin Universiteti humanitar və sosial elmlər sahəsində ixtisaslaşır. 2005-ci ildə təsis olunub və ölkənin ən sürətli böyüyən ali məktəbi hesab olunur. Burada tələbələr rus və ingilis dilindən də təhsil alırlar. Məşhur Baltik kinematoqrafiya və KIV məktəbi Tallin Universitetinin tərkib hissəsidir.

Estoniyanın üçüncü ən populyar ali məktəbi isə Tallin Texnoloji Universitetidir. Burada tələbələr həm texniki-mühəndislik, həm də beynəlxalq münasibətlər və biznes təməyllü təhsil alırlar. "Studentland"ın verdiyi məlumatə görə, Estonia 150-dək program mövcuddur ki, onların əsasında ingilis dilində bakalavr, magistr və doktorluq təhsili tələbələrini almaq olar.

"Estonian Business School" 1988-ci ilə yərənən yaradılıb və ilk özəli məktəb sayılır. Adından da görünəndə kimisi, əsas etibarilə biznes təhsili üzərində ixtisaslaşır. Kommersiya sirlərinə eyni zamanda, Tallin-de fealiyyət göstərən digər özəli məktəb - "Mainor Business School"da da yiyələmək olar.

Əger tələbə dövlətdən güzəşt əldə edə bilmirsə, ali təhsilin orta illik qiyməti 1400-4000 avro təşkil edə bilər. Tartu Universitetində 7000 avroluq fakültələrə də var.

Tələbənin aylıq xərci 400-500 avrodur. Bir məqəmə unutmaq olmaz: Estonia ən dövlət siyaseti ondan ibarətdir ki, ali məktəblər bitmiş məzunlar ölkədə qalb işləsinlər. Məhz buna görə də yerli tələbələrin təhsil güzəştləri daha çoxdur. Mütəxəssisələrin fikrincə, Estonia əli təhsil Avropanın istenilen yerində analoji təhsilindən heç də geri qalmır. Bütün illik reytinqlərdə ölkə universitetləri yüksək nəticələr göstərir. Hesab olunur ki, bütün bunlar son illərdə höyətə keçirilmiş aşağıdakı islahatlar hesabına mümkün olub:

1. 2002-ci ildən Bolonya sisteminə keçilib - bakalavr 3, magistr 2, doktorluq piləsi 4 il;

2. Proqram və universitetlərin akreditasiyası üçün tələbələr dəyişilər və liberallaşdırılın;

3. Tətbiqi proqramlar üzrə ali məktəbə məxsusi diqqət göstərilir, akreditasiya şərtləri yumasıldırlıb;

4. Qanunvericilik tekniləşdirilir.

Uğur faktorları

Yazımızın lap əvvəlində belə bir sual qoymuşduq: nəyin hesabına Estonia təhsil sahəsində ciddi uğurlar qazana bilib? Kompleks əsas deyə, coxsayılı amilləri ümumiyyətlərdir:

- Estonia höyətə keçiriyənən görə dənənin en yaxşılarından biridir. Son illər ərzində Estonia internet azadlılığı sahəsində dünya ikincisi olub. Ölkə adambaşına düşən startapların sayına görə dünya rekordcusudur;

- Ölkədə xeyli müddətdir ki, elektron hökumət və institutlar fealiyyət göstərir. Höyətən bütün sferaları internet vasitəsilə idarə olunur;

- Məktəblər "Elektron Estonia"nın tərkibinə daxildir. Müəllimlərin, məktəb administrasiyasının və valideynlərin kompüterləri uşaqların ev işlərinə belə nəzarət edə bilən vahid sisteme daxildir;

- 20 ildir "Poləngin tullanışı" adlı program fealiyyət göstərir. Bütün məktəblər, müəllimlər və şagirdlər kompüterlərə təmin olunub. Bu program hesabına məktəb islahatlarının digər mərhələsinə - məktəblərin rəqəmsallaşmasına keçid mümkün olub;

- **Kadr siyaseti.** Uşaq bağçalarında körpələrin tərbiyəsi ilə tərbiyəçilər deyil, peşəkar müəllimlər məşğuldur. Direktor vəzifəsi seçkilidir. Estonia ən güclü seçki rəqəbəti məhz direktorun seçimi zamanı müşahidə olunur: bir yərə 25-30 namızed! Direktoru müəllimlər, valideynlər və şagirdlər seçir. Müəllimlər daimi təkmilləşmə prosesindədir. Məktəb heyətinin 94%-i xüsusi pedagoji təcrübələri olan peşəkarlardan ibarətdir. 2017-ci ildən etibarən müəllimin orta aylıq əmək haqqı 1270 avro təşkil edir;

- **Keyfiyyətli təhsildə bərabərlik prinsipi.** Estonia tez-tez qeyd etməyi sevirlər ki, heç bir uşaq təhsilində ailəsinin sosial-iqtisadi durumuna görə forqləndirməməlidir. PISA-nın araşdırılmalarına görə, Estonia ən maliiyyətli durumu aşağı olan ailələrin uşaqları təhsildə dəha yüksək nəticələr göstərir;

- Məktəblərdə ev işi mütləqdir! Finlandiyadan fərqli olaraq Estonia ədəb olunur ki, uşaqlar ev tapşırığı verilməlidir. Özü də kifayət qeder həcmə. Ancaq o qədər ki, hobbı və eynəkçiyə də vaxt qalsın. Müəllimlər ev tapşırıqlarının hazırlanması prosesində valideynlərə six tomasadırlar. Hətta övladlarına ev işlərinin hazırlanmasında kömək etmək üçün valideynlərin pulsuz ingilis dili kurslarına cəlb olunma praktikası da mövcuddur;

- **İnkluziv təhsil.** Estonia bu sahəni nizamlayan bütün beynəlxalq sənədlərə imza atıb. 15 vilayətdən hər birində fiziki məhdudiyyətli uşaqların təhsil almalarına köməkli göstərən mütxəssislərdən ibarət mərkəzlər fealiyyət göstərir;

- Proqramdan geri qalan uşaq heç bir halda ikinci ilə saxlanılmamalıdır. Bu istiqamətdə Estonia Skandinav təcrübəsindən yararlanır, geri qalan uşaqla rəsi iş aparılır;

- **Ənənələrin güclü.** Estonia 1686-ci ildən etibarən qızların və oğlanların təhsili məcburidir. Görünür, bu tarixi amil ölkə əhalisinin savadlılıq həddinin yüksək olmasında başlıca rol oynayır.

Estoniya bu gün təhsilinin şəffaflığı və yüksək keyfiyyəti hesabına ümumavropa təhsil məkanının ayrılmaz hissəsidir. Həzirdə ölkə IT-tehnologiyaların inkişafı və gündəlik höyətinin bütün sferalarına tətbiqi sahəsində Avropa lideridir, dünyada isə en qabaqcıl ölkələr sırasındadır. Dövlət təhsil prosesinə və təhsil alana dayanmadan dəstək verir. Son hədəf savadlı məzunun ölkənin tərəqqisi prosesinə cəlb edilməsidir. Bu siyasetin nəticəsidir ki, ali məktəblər bitmiş yerli məzunlular, hətta əcnəbi tələbələr belə Estonia ədəb işləmək arzusundadırlar. Belə demək mümkündürsə, Estonia ənənəvi qabaqcıl ölkələr qədər PR-a ehtiyac duymayan yeni "təhsil cənnəti"dir.

Xarici dili öyrənmək üçün optimal yaş

Alımlar 670 min insan arasında sorğu keçiriblər

Oruc MUSTAFAYEV

ABŞ-in Massachusetts Texnologiya İnstitutunun (MIT) alımları xarici dili öyrənmək üçün zəruri olan optimal yaşı hesablaşdırırlar. İnstitutun koqnitiv və neyro emlər mərkəzinin mütxəssisləri hesab edirlər ki, xarici dili daşıyıcı səviyyəsində məniməşmə şansı əcnəbi dili 10 yaşa qədər öyrənməyə başlayarlarda daha çoxdur.

Araşdırımların nəticələri "Cognition" jurnalında dərc olunub. Alımlar müxtəlif millətlərdən və yaş qruplarından olan (10-70, orta yaş 20-30) 670 min insanın əldə olunmuş informasiyanın analizi üçün kompüter modeli hazırlanıb. Respondentlər öz anketlərində yaşlarını, ingilis dilini öyrənməyə sərf etdikləri vaxtı qeyd ediblər, həmçinin

grammatik qaydalara dair biliklər üzrə test yerinə yetiriblər. Nəticədə aydın olub ki, xarici dilin grammatikası uşaqlıqda və yeniyetmə yaşında daha yaxşı mənimşənilir. Bundan əlavə, 18 yaşdan sonra dili tez öyrənmə qabiliyyəti qalsa da dil daşıyıcısı səviyyəsinə çatmaq daha da mürəkkəbləşir.

Tədqiqatçılar qeyd edirlər ki, aşkar edilmiş qanuna uyğunluq şəxsiyyətin inkişafına təsir edən bioloji, həm də səsli mədəni amillərlə izah oluna bilər. "Kobud desək, bu, hədd-bülügü çatma dövrüdür, hənsi ki, 17-18 yaşa qədər davam edə bilər. Bundan sonra insan böyüdüyü evi tərk edir, ola bilər ki, əmək fəaliyyətinə başlayır və ya tələbə olur. Bu amillərin məcmusu istənilən dilin öyrənilməsi templərinə təsir edə bilər", - deyə tədqiqatçılar müəlliflərindən biri, professor Djoş Tenenbaum bildirib.

3D texnologiyaların köməyi ilə mühazirə

London Imperial Kollecində ilk təqdimat olub

London Imperial Kollecinin Biznes məktəbində dünyada ilk dəfə hologramların (üçölülü lazer fotoskop) köməyi ilə mühazirələrin oxunması təcrübəsi sınaqdan keçirilib. Bu barədə kollecin sayı xəber verib. Məlumatə əsasən, mühazirələr tələbələrə müəllimlərin hologramları oxuyub.

Yeni texnologiyaya əsasən planetin müxtəlif nöqtələrindən olan mühazirələr tələbə auditoriyası qarşısındaki ekranda üçölülü lazer təsvirində çıxıblar. Kanadanın "AHRT Media" şirkəti tərəfindən hazırlanmış texnologiyanın Biznes məktəbində yük-

sək texnologiyalar sənayesində qadınların tətbiqəsinə həsr edilmiş konfransın mövzusu ilə bağlı canlı müzakirələrdən təşəvşür edilib. Holografiyanın köməyi ilə potensial mühazirəçinin həcmli təsvirini verməyə imkan verən bu cür studiyalar yalnız ABŞ və Böyük Britaniyada deyil, həmçinin Kanada və Singapurda da var.

"Tələbə auditoriyalarında hologram texnologiyasının tətbiqi interaktiv ünsiyyət təcrübəsi hesabına ənənəvi təlimin sərhədlərini daşıdır, bu isə həm tələbələrin, həm də alımların xeyri olacaq", - deyə London Imperial Kollecin tələbələri qarşısında durublular. Mühazirələr zalı

ADPU-nun Ağcabədi filialında yubiley tədbiri

ADPU-nun Ağcabədi filialında “Dillər, ədəbiyyat və onların tədrisi metodikası” kafedrasının müdürü, dosent Vaqif Saleh oğlu Allahverdiyevin 60 illik yubileyi ilə əlaqədar tədbir keçirilib. Tədbirdə filialın professor-müəllim heyəti, tələbələr və rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan filialın direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mətanet Fərziyeva Vaqif Allahverdiyevin mənali olmuş yolundan, ilk tələbəlik illərindən, elmi fealiyyətindən və bir həmkar yoldaşı kimi yüksək mənəvi keyfiyyətlərindən danışır.

“Dillər, ədəbiyyat və onların tədrisi metodikası” kafedrasının baş müəllimi Sevinc Məhərrəmova Vaqif Allahverdiyevin ibtidai təhsildən elmin zirvələrinin doğru aparılan ömrə yolunun ayrıntılarını və onu alimlik dərəcəsinə çatdırıb ədəbi, əsl müəllim kimi yetişdirən elmi-pedaqoji mühitin özünəməxsus əhəmiyyətindən söz açıb.

Sonra Əməkdar jurnalist, Prezident təqaüdçüsü və yazıçı-publisist Ziyəddin Sultanov dosent Vaqif Allahverdiyevin haqqında həm görkəmli ədəbiyyatşunas-alim, həm müəllim kimi, həm də yubilyarın əsl dostluğundan bəhs edib.

Yubiley tədbirində digər çıxış edənlər də alimə təbriklərini çatdırıblar.

Sevinc Məmmədova

Berdə şəhər 8 nömrəli tam orta məktəbin coğrafiya müəllimi

“Ən yaxşı müəllim daim
ən yaxşı şagird kimi
öyrənməyi və axtarışda
olmağı bacarmalıdır”.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NАЗИRLIYI

“Müəllim hər bir şagirdə müstəqil fərd kimi yanaşmalıdır”

Sevda Hümbətova : “Şagirdlərlə işləmək
metodikasının yenilənməsi vacibdir”

Dərs saatının sonudur, məktəb binasının qarşısındayıq. Zəng çalınır, uşaqlar giriş qapısından hayrət axırı, hər bir şagirdin cöhrüsindən sevinc görünür. Kimi aldığ “əla” qiymətləri valideynlərinə çatdırımaq təslis, kimi də bir neçə saatlıq dərsdən sonra öz “azadlığının” sevincini yaşayır. Nə qədər qorıb olsa da bizi dərsinə həzir olmanın şagird kimi həyəcan bürüyür. Əslində, sabablı da bəlliidir. Axi ömrünün 31 ilini gənc nəslin vətənpərvər və savadlı böyüməsinə həsr etmiş Sevda müəllim ilə görüşəcəyik, onunla müəllimlik sənətindən, peşənin özəlliklərindən, müqaddəsliyindən danışacaqı.

Öncə qeyd edek ki, müəllim peşəsi, müəllim adı haqqında bütün dövrlərde yazılıb, ən ülvi, ən gözəl sözlər deyilər. Hər bir peşənin, hər bir uğurun, xoşbəxt geləcəyin fəvvarədə müəllim peşəsi dayanıb. İlk baxışdan sade görünüşdə, belkə də bütün peşələrin ən çatını və məsuliyyətli məhz müəllimlikdir.

Bu müqəddəs peşəni fəxarətlə qoruyan müəllimlərimizdən biri də Sevda Hümbətovadır. Onun sorağına düşüb Bakıda yerləşən 30 nömrəli Füzuli rayon tam orta məktəbinə yollandıq. Sevda xanım bu məktəbin ən çox sevilən, bacarıqlı və qabaqcıl müəllimlərindəndir. Onunla dərs zamanı gördük. Sinfə daxil olarkən ilk diqqətimizi çəkən şagirdlər müəllim arası səmimi ünsiyyət, dostuya davranış oldu. Dərs vaxtının bitməsinə baxmayaq, uşaqlar müəllimdən ayrılmış istəmirdilər. Ona görə də elə şagirdlərlə birlikdə Sevda müəllim ilə çiçinlərindən daşıdığu müqəddəs müəllimlik peşəsindən danışdır.

Şevgi əməyi ilə həmkarlarına örnek olan Sevda xanım ingilis dili müəllimidir. Peşəsinin

vurğunudur, yorulmadan 31 ildir ki, fasılış bu fənnin tədrisi ilə məşguldur. O, elimizin övladlarına xarici dili öyrətməklə yanaşı, onların həyatın enişli-yoxmuşlu yollarında bürdənməsi, golocək həyatlarda uğur qazanması, həmçinin, layiqli övlad, nümunəvi vətəndaş olması üçün əlindən geləni əsirgəməyib. Şagirdləri üçün həm müəllim, həm dost, həm də ana olub.

Qeyd edək ki, Sevda Hümbətova o zamanki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Xarici Diller İnstitutunu (indiki Azərbaycan Dillər Universiteti) bitirib. Təyinatın Stepanakertə (Xankəndi) göndərilib, bir müddət orada işlədikdən sonra məlum hadisələrlə bağlı Füzuli rayonuna gelərək müəllimlik fəaliyyətini davam etdirib. Torpaqlarımızın erməni daşnakları tərəfindən işğaldan bir müddət sonra - 1997-ci ildən etibarən Baki şəhərində yerləşən Füzuli rayonu 30 nömrəli tam orta məktəbin şagirdlərinə xarici dili tədris edir. Eyni zamanda 10 ildir ki, həmin təhsil ocağında torbiya işləri üzrə direktor müəvəni vəzifəsində çalışır. Sevda müəllim, həm də ictimai işlərdə feal iştirak edir. Bir çox müxtəlif xarakterli tədbirlərin təşkilatçısıdır və məktəb şagirdlərini də bu tədbirlərdə həvəsə iştirak etməye ruhlandırmır.

S. Hümbətova ömrünü vətənimizin övladlarına, onların talim-tərbiyəsinə və savadlanmasına hər etdiyinə görə çox məmənundur. Təcrübəli, tələbkar Sevda müəllim mehribənliyi, səmimiyyili ilə şagirdi əle almağı bacarıır. Şagirdləri də onu çox isteyir və dərslərə diqqətli, maraqla qulaq asırlar. O, uşaqlarla işləməyin çox maraqlı, eyni zamanda məsuliyətli və çətin olduğunu deyir: “Müəllimlik evezisiz peşədir, cənubi müəllimin əsərləri insanlardır, onların xoşbəxt geləcəyidir”.

Sevda müəllim vətənpərvər, xeyirxah, mərəmətli, alicenab bir ziyanı olmaqla yanaşı zəhmətkəs anadır. Övladlarının ikisi də ali təhsil alaraq, müxtəlif sahələrdə çalışır.

O, səhəbət əsnasında müəsəir texnologianın sürətli inkişaf etdiyi bir zamanda şagirdlərlə işləmək metodikasının yenilənməsinin vacibliyini vurğuladı. Bildirdi ki, bir neçə il əvvələ müqəyyidə indiki şagirdlərlə işləmek daha çətindir, amma bu, pedaqoji fəaliyyətdə həm də yeni maraqlar ortaya qoyur. Xüsusi, texnologianın

sürtüli inkişafi, ətrafımızda və cəmiyyətdə verən müsbət dəyişikliklər təbii ki, uşaqlardan, onların həyata baxışından yan keçməyib. Hər xarakterdə şagird var. Ona görə müəllimin onların hər birini başa düşməli və hər usaq müəllim fərd kimi yanaşmalıdır. Sevda müəllimin fikrincə, əsl müəllim dərs zamanı öz xarakterini unudub uşaqların xarakterinə uyğunlaşmaga bacarmalıdır. Bu metodika şagirdlərdə şəxsiyyət olaraq özünənəmin yaranmasında, elmə, ədəbiyyata marağın artmasında və uşaq intellektinin formalşamasında müsbət təsir göstərir. Bütün fəaliyyəti dövründə Sevda müəllim bi principlərə əsaslanaraq həmkarları ilə birləşdə nümunəvi şagirdlər, ixtisaslı mütəxəssislər yetişdirməyi bacarıb və bu gün də öz vəzifəsini layiqinə davam etdirir.

Bu gün Sevda müəllimin yetirmələrini ölkənin hər yerində görmək olar. Onlar müxtəlif peşə fəaliyyətinə yiyələnməklə ixtisaslı kadrlar kimi özlərini doğrudurlar. Təkcə Azərbaycanda yox, dünyanın bir neçə ölkəsindən Sevda müəllimin yetirmələrinin sərağı gelir, onlar vətənlərini layiqince təmsil edirlər. Bəli, onlar təhsil alıb, vəzifa sahibi olub, böyükəyə deyisiblər də, əziz müəllimlərinə olan münasibətləri deyişməz qalıb. Müəllim adı hər zaman onlar üçün əzizdir.

Səhəbət əsnasında Sevda xanım bu gün Azərbaycanda aparılan təhsil islahatları, tikilən müasir tipli məktəblər, təhsil müəssisələrinin maddi-texniki təchizatının yaxşılaşması və digər məqsədönlü tədbirlərin təhsilimizin inkişafında mühüm rol oynadığını vurğuladı. Onun bu gün orta məktəblərdə təhsil alan şagirdlərdən istəyi də var: ixtisas seçəndə müəllim olmaqdən çəkinməsinə, müəllim olarsa bu adı, müəllim peşəsinin şərəfini hər zaman qorusunlar...

Bəli, müəllim təkcə şagirdlər, tələbələr bilik öyrətmir, həm də cəmiyyətin mayakı, canlı xəzinəsidir. Hər kəs üçün uğurlu həyat qapısı müəllim əli ilə açılır, hər kəsi müəmmalı dünyə ilə tanış edən də müəllim zəkasıdır. Əsl müəllim bütün həyatını, fəaliyyətini öyrətməyə hər etməklə zaman-zaman həm də ömrünü şagirdlərə bağışlayır, onların uğurlarında peşəsinin zirvəsinə yüksəlir. Elə Sevda müəllim kimi...

Mikayıl Müşfiqin 110 illik yubileyi qeyd edilib

Biləsuvardakı Heydər Əliyev Mərkəzində görkəmli Azərbaycan şairi Mikayıl Müşfiqin 110 illik yubileyinə həsr olunan tədbir keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən rayon icra hakimiyyətinin başçısı Mahir Quliyev XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, repressiya qurbanı Mikayıl Müşfiqin 110 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında dövlətimizin başçısının imzaladığı sarəncamın əhəmiyyətindən danışır, ölkəmizdə ədəbiyyata, şair ve yazıçılardan yaradıcılığına göstərilən dövlət qayğısına diqqət çatdırır. Bildirilir ki, M.Müşfiq qisa ömr yaşamasına baxmayaqaraq, maraqlı, orijinal əsərləri ilə ədəbiyyatımızda dorin iz qoyub. Onun sevgi, gözəllik, sədəqət, sosial və mədəni məsələlərə həsr etdiyi əsərləri bu gün də orijinallığı ilə seçilir və böyük oxucu kütləsi tərəfindən sevilə-sevile oxunur.

Tədbirdə çıxış edən rayon icra hakimiyyətinin başçısı Mahir Quliyev XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, repressiya qurbanı Mikayıl Müşfiqin 110 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında dövlətimizin başçısının imzaladığı sarəncamın əhəmiyyətindən danışır, ölkəmizdə ədəbiyyata, şair ve yazıçılardan yaradıcılığına göstərilən dövlət qayğısına diqqət çatdırır. Bildirilir ki, M.Müşfiq qisa ömr yaşamasına baxmayaqaraq, maraqlı, orijinal əsərləri ilə ədəbiyyatımızda dorin iz qoyub. Onun sevgi, gözəllik, sədəqət, sosial və mədəni məsələlərə həsr etdiyi əsərləri bu gün də orijinallığı ilə seçilir və böyük oxucu kütləsi tərəfindən sevilə-sevile oxunur.

Tədbir Mikayıl Müşfiqin yaradıcılığına həsr olunan bədii hissə ilə başa çatıb.

“Uşaq hüquqları aylığı” çərçivəsində sərgi

Qubada Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin elan etdiyi “Uşaq hüquqları aylığı” çərçivəsində təşkil edilən sərgi izleyicilər tərəfindən maraqla qarşılıb.

Təhsil şobəsindən verilən məlumatə görə, Bəşir Səfəroğlu adına rayon Mədəniyyət Mərkəzində açılan sərgidə şagirdlərin ailədə uşaq hüquqlarını öks etdirən 50-dən çox rəsm əsəri nümayiş olunub.

Sərginin açılış mərasimində bildirilir ki, aylıq çərçivəsində keçirilən tədbirlər ölkədə uşaq hüquqlarının təbliğinə, hüquq düşüncəsinin, hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsinə, uşaq hüquqlarının müdafiəsinə və onların problemlərinin həllinə öz töhfəsinin verir.

Sərgi çərçivəsində şagirdlər uşaq hüquqlarını öks etdirən səhənciklər və ədəbi-bədii kompozisiyalar nümayiş etdiriblər.

Səhifəni hazırladı: Şakir CƏFƏROV

“Erkən nikah və onun fəsadları”

Abşeron Rayon Təhsil Şöbəsinin tabeliyindən ümumtəhsil müəssisələrindən “Erkən nikah və onun fəsadları” mövzusunda “dəyirmi masa” keçirilib.

Tədbirin keçirilməsində məqsəd şagirdləri insan alveri, erkən nikah və qan qohumları arasında bağlanmış nikahın yaratdığı fəsadlar barəsində malumatlandırmaq və sağlam həyat tərəzini təhlil etməkdir.

Cıxlışlarda qeyd olunub ki, erkən nikah za-

manı təreflərin yaş həddinin aşağı olması gələcəkdə bir sira problemlərə gotirib çıxarıb. Bu onların gelecek həyatında ciddi problemlər yaradır.

Diskussiyalarla davam edən “dəyirmi masa”da çıxlışlar ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Aysel TAHIROVA,
Abşeron Rayon Təhsil Şöbəsinin
ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

Uşaqlarda aqressiv davranış

Nilufər İSMAYILOVA,
“Məktəblinin dostu” layihəsinin psixoloqu

Bəzən məktəbdə, bəzən ev mühitində uşaqlarda aqressiya hiss olunur. Kimisə incidir, kimisə vururlar. Başlayaq ondan ki, əslində, aqressiya nə deməkdir?

Aqressiya özünü müxtəlif formalarda göstərir. Məhiyyətinin izahına gelinca, aqressiya özü ilə roftardan narazı olan adamın kobud davranışları etirazını bürüze vermesidir. Yəni sözə yox, kobudluqla, hərəkət və sos reaksiyaları ile cavabdır. Eyni zamanda, aqressiya problemi yaşıyan uşaqlar xoşlarına gəlməyən və etirazlarına səbəb olan məsələ barədə dəmişmaz, onu etraf etməzlər. Cənubi onlar bu qənaətdədirler ki, onsurad mənənə əhəmiyyət verilmir.

Bəs aqressiya uşaqlarda özünü necə bürüzə verir?

Əksər hallarda uşaqlar qaydalara əməl etməkdən imtina edirlər. Bilo-bilo otrəfdaklarının, xüsusişdə də böyüklerin əsəbləri ilə oynayırlar. Daha çox qisasçı olur, sevmədikləri davranışları görə qisas almağa üstünlük verirlər. Əgər onun xətrinə dəyən, çalışacaq ki, mütləq necəsə bunun əvəzini çıxın. Paxılıq etməyə meyilli, kū-

Aqressiymanın səbəbləri

İlk olaraq bu, genetik xüsusiyyət sayılır. Genetik xüsusiyyətlər deyənə nəzərdə tuturq? Bu, hər şeydən önce nəsildən-nəsle sinir sistemi vasitəsi ilə ötürülən xüsusiyyətlərdir. Aqressiv uşaqlarda sinir sistemi güclü, qıcıqlanmaya meyilli və hərəkətli olur. Bu, uşağın sosial davranışına təsir edə bilər.

Aqressiyinan digər səbəbi ailə mühitidir.

Tutaq ki, ailədə valideynler tez-tez münaqişə yaşayırlar və ya uşaqa qarşı fiziki güc tətbiq olunur. Yaxud da böyükler tərafından uşağın vahid təriyə sistemi yoxdur. Baba və nənə nəvəni ərkəyin böyüdü, valideynlər uşağı, ümumiyyətlə, diqqətdən kənardə qoyur.

Yaxın qohumun rəhmətə getməsi, yaşayış, təhsil yerinin deyişilməsi kimi hallar da uşaqla aqressiya hissini gücləndirir bilir. Bəzən uşaqların yaxın çevrəsi onları özündən kənarlaşdırır, kobud roftar edir. Bu halda uşaq bəzən bilərədən, bəzən də bilməyərək dən özünü o çevredekən, təsdiqləmək üçün oxşar davranış nümayiş etdirir.

Onunla necə davranışmaq lazımdır?

İlk növbədə uşağın aqressivliyinin səbəbini araşdırmaq lazımdır. Bəzi hallarda uşaq müey-

Məktəbin psixoloqu

yən situasiyalardan sonra aqressiv olur. Məsələn, aqressiya onu hər dəfə valideyni danlayan dan sonra yaranır. Belə hal müşahidə olunursa, onda diqqət etmək lazımdır ki, siz uşağı necə və ya nə qədər anlaysınız? Yəni uşağı nə deyilir, hansı tərzdə deyilir?

Ola bilər ki, uşağı danlayanda özünüz də bilmedən onun şəxsiyyətini alçaldan sözə işlədirsiniz. Və ya elə tərzdə danışırsınız ki, uşağın özüne nifrat hiss edir.

Yaxud da təsəvvür edək ki, məktəbdə uşağı yaşıdları elə salır. Bu halda mütləq uşaqla davranışlı deyişmək lazımdır. Eyni zamanda, məktəbdə baş verənlər maraqlanıb, münasibətləri tənzimlemək istiqamətində addımlar atılmışdır.

Uşaq yeni məktəbə keçibəsə...

...bu onu qorxudursa, valideyn dərhal övladına dəstək olmalı, izah etməlidir ki, hər şey əvvəlkindən yaxşı olacaq.

Aqressiyinan təzahür formalardan biri de uşağın valideyni təkrarlaması kimi özünü bürüze verir. Məsələn, nə zamansa valideyn əsəbi olub uşağın yanında hansısa qabı yerə vurub sındırırsa, uşaq aqressiyadan xilas olmaq üçün eyni cür davranışır. Bu halda müeyyən diplomati və ya yumoristik yolla bu münasibəti tənzimləmək lazımdır. Yəni bu dəfə güləməli və zərərsiz bir jestə ehtiyac olur.

Böyükələr bəzən uşaqlara qaydalar qoyur. Amma bu qaydaların səbəbləri uşaqın izah olunmur. Uşaq “niyə?” sualını verəndə, “mən belə istəyirəm”, “belə olacaq” və sair kimi ümumi cavablar verir. Uşaq özünün və isteklərinin nəzərə alınmadığı qənaətinə gəlir ki, bu da onu son dərəcə aqressiv edir.

Uşaq ailə münaqişələrinin şahidi olmamalıdır

Bu, birmənli şəkildə uşaqın mənfi təsir edir. Uşaq valideynlərinin arasında qalır və mənəvi-psixoloji sıxıntı yaşayır. Bu sıxıntılar onun aqressiv davranışlarına səbəb olur. Əgər valideynlərin problemləri varsa, bunu ikiilikdə həll etməlidirlər. Uşaq münasibətləri haqqda nəsə deyilməlidirsə, bu, son dərəcə sakit şəkildə, onun anlayacağı dildə edilməlidir.

Uşaqlara həmisi izah etmək, yönəltmək lazımdır. Əks halda onun gələcək həyatında şəxsiyyət kimi yaranan bütün problemlərin cavab-dehi ancaq özünüz olacaqsınız. Uşağını sevin, anlaşaçaq, bunu ona həmisi hiss etdirin.

Tələbə futbalçılara “ustad dərs” keçilib

Niyazi RƏHİMOV

Noyabrın 7-də Azərbaycan Texniki Universitetinin (AzTU) idman zalında Azərbaycan Tələbə Futbol Federasiyası İctimai Birliyinin, AFFA-nın birgə təşkilatçılarıyla U-19 futbal üzrə yığma və tələbələr arasında futbal üzrə respublika çempionatının sonuncu qalibi AzTU-nun komandasının üzvləri – “ustad dərs”i keçirilib. U-19 futbal üzrə yığma komandanın baş məşqçisi Ağatahir Əzimov tərəfindən keçilən “ustad dərs”də Təhsil Nazirliyinin Məktəbdənənar fəaliyyətin təşkili şöbəsinin əməkdaşları, AzTU-nun tələbələri, media

nümayəndələri və digər şəxslər iştirak edib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Azərbaycan Tələbə Futbol Federasiyası İctimai Birliyinin birinci vitse-prezidenti Habil Qurbanov ölkəmizdə idmanın inkişafına göstərilən dövlət qayğılarından söz açıb. Hər il futbal üzrə tələbələr arasında keçirilən yarışdan da danişan H.Qurbanov turnirə çok böyük mərəq göstərildiyini deyib. Tələbələrin sağlam həyat tərzinə alışması, mütəmədi olaraq idmanla möşəkulmaları üçün bu kimi tədbirlərin əhəmiyyətli olduğunu bildirib. Respublikamızda futzalın geniş yayıldığını və futbal üzrə yığma ko-

mandamızın, həmçinin klublarımı-
zin beynəlxalq arenalarda ölkəmizi
layiqincə təmsil etdiklərini de söz-
lərindən əlavə edib.

Diger çıxış edənlər “ustad
dərs”in əhəmiyyətini vurgulayıb.
Belə dərslerin futbalçuların bacarı-
qlarının artmasına tökan verəcə-
yini bildiriblər.

Sonra baş məşqçi Ağatahir Əzimov hər iki komandanın üzvlərinin futzalda istifadə edilən fəndiləri, oyuncuların mövqə seçimini və lazım olan digər bacarıqları nümayiş etdirib. Yekunda iki komanda arasında yoldaşlıq görüşü baş tutub. Görüş 1-1 hesabi ilə başa çatıb.

Uşaq-Gənclər İdman Məktəbinin 12 idmançısı yarışlarda fərqlənib

Rəşad ZİYADOV

Bu günlərdə Salyan şəhərində şahmat üzrə Respublika birinciliyinin zona yarışları keçirilib. Yarışlarda “Təhsil” Respublika İdman Mərkəzi 11 nömrəli Uşaq-Gənclər İdman Məktəbinin 12 idmançısı stolüstü tennis və şahmat növləri üzrə rəqiblərindən fərqlənilər. İdman məktəbindən verilən məlumatə görə, onlardan 5-i I, 5-i

II, 2-si isə III yerlərə sahib olublar. Bundan başqa, Mingəçevir şəhərində stolüstü tennis üzrə Respublika birinciliyinin zona yarışlarında idman məktəbinin yetirmələri iştirak edərək mükafata layiq yerlər tutublar. Burada Ülvü Əhmədzadə I, Niyazi Məmişov III, Hüseyin Abbaszadə və Hüseyin Musazadə IV yerlərə çıxıblar. Yarışda məktəbin digər gənc idmançıları da fərqlənilərlər.

Təhsil Şurası 20 illiyinə Respublika konfransı həsr etdi

Qurumun növbəti ənənəvi tədbirində cəmiyyətin formalaması və inkişafında təhsilin rolü müzakirə olundu

Yusif ƏLİYEV

Ümummilli lider Heydər Əliyevin tövsiyəsi və bilavasita iştirakı ilə 1998-ci il sentyabrın 24-də Azərbaycan müəllimlərinin XI quşultayında yaradılan Təhsil Şurası 20 illik yubileyini qeyd edir. Bu illor ərzində təhsilin problemləri ilə bağlı təhsil ictimaliyətinin fikir və təkliflərini öyrənib təhsil idarətəmə organlarının diqqətini çatdırmaq kimi özünün osas missiyasını davamlı şəkildə yerinə yetirən Şura əlkədo nüfuzlu ictimali kuruma, qeyri-hökumət təşkilatına çevrilib. Təhsil işçiləri ilə dialoqun konfrans, seminar, “dəyirmi masa” və s. kimi formatlarından geniş istifadə edən Şura özünün 20 illiyindən də belə bir təhlükə elmi-metodik təbər - respublika konfransı həsr edib. Konfrans noyabrın 3-də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin böyük akt zalında keçirilib. Müzakirə üçün bu dəfə da aktual mövzu seçilib: “Cəmiyyətin formalaması və inkişafında təhsilin rolü”.

Konfransi Təhsil Şurası İdarə Heytinin üzvü, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin prorektoru, professor Asəf Zamanov açarı konfransın mövzusunu və iş qaydası haqqında məlumat verib. A.Zamanov çıxışında təhsilin cəmiyyət həyatında böyük roluna diqqət çəkərək hər cür tərəqqi və inkişafın möhz təhsil vasitəsilə olədə olunduğunu, bu baxımdan ölkəmizdə də təhsilin inkişafına xüsusi diqqət yetirildiyini bildirib. Ümummilli lider Heydər Əliyevin hər hansı bir dövlət isteyirse ki, xalqı xoşbəxt yaşasın, hər şeydən əvvəl, təhsil fikir verməlidir fikri ni xatırlanır professor A.Zamanov ulu önderin hakimiyətdə olduğu illerdə ölkəmizdə təhsilin inkişafı istiqamətində gördüyü işlərdən, onun layiqli varisi Prezident İlham Əliyevin təhsil və təhsil işçilərinə qayğıdan söz açıb. Bildirib ki, 2003-cü ildə İsvəçreyə sefəri zamanı Prezident İlham Əliyevin elan etdiyi “Neft kapitalını insan kapitalı nüfuzun” konsepsiyası hazırda ölkəmizdə uğurla həyata keçirilir. 15 ilə 3000-dən çox məktəb təkili və tomir olunub.

A.Zamanov son iller müəllimlik peşəsinin ictimali nüfuzunun yüksəldiyini qeyd edib və bunun əyani təzahür olaraq yüksək balla müəllimlik ixtisaslarını seçən gənclərin sayıının ildən-ilə artlığından diqqət çətdirib.

Professor A.Zamanov çıxışında Təhsil Şurasının yaradılması və 20 illik fealiyyətinin də qisa toxunub və qurum tərəfindən həyata keçirilir. 15 ilə 3000-dən çox məktəb təkili və tomir olunub.

A.Zamanov bu konfransın da uğurlu layihələrdən biri olacağının inandığını deyib və onun işinə uğurlar arzulayıb.

Açılışdan sonra məktəblilər konfrans iştiraklarını şeirlərə salamlayıblar. Xəstəliyi üzündən tədbirdə iştirak edə bilməyen Təhsil Şurasının sədri, tanınmış pedaqoq-alim, professor Əjdər Ağayevin konfrans təbrik səslenir.

“Bu gün hər bir cəmiyyətin qarşısında duran mühüm strateji vəzifə sosial-iqtisadi inkişafı təmin etmek, onun qabaqcıl təcrübəyə integrasiyası yolu ilə insanların sosial rifahının yüksəldilməsinə və davamlı iqtisadi inkişafın teminatına nail olmuşdur”. Təhsil nazirinin müavini Məhəbbət Vəliyeva bu sözləri konfransda çıxışında deyib. Nazir müavininin bildirdiyinə görə, iqtisadi inkişafın davamlılığında və təminatında ən vacib amillərdən biri insan kapitalının inkişafıdır. Məhz insan kapitalının inkişaf etdirilməsi və müasir tələb baxımdan cəmiyyətə faydalılığı iqtisadi amilin təminatı olmaqla yanaşı cəmiyyətin ümumi inkişafına da tekan verir.

İnsan kapitalının inkişafına aparan yolu birmənli olaraq təhsildən keçdiyini deyən nazir müavini “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiya”nın ikinci strateji istiqamətinin mehəsəriştirosu osaslı təhsil-verənlərin formalasdırılması, eyni zamanda müasir biliq və bacarıqların interaktiv yollarla, müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə təhsilənlərə təqdim edilməsi və yenidən hazırlanması istiqamətində vacib vəzifələr qarşıya qoyduğunu diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, strategiyanın qəbulundan keçən 5 il müddət ərzində insan kapitalının inkişaf etdirilməsi və xüsusi təhsil sahəsində çalısan sərşətli təhsilverənlərin formalaması istiqamətində istər Təhsil Nazirliyi, istərsə də dövlət və qeyri-dövlət qurumları tərəfindən xeyli iş görürlər, müxtəlif çoxsaylı tədbirlər, layihələr, programlar hayata keçirilir.

M.Vəliyeva onu da diqqətə çatdırıb ki, təhsilin karşısındada duran vəzifə - insanların iqtisadi inkişafının təminatını osas amilə çevirməklə yanaşı, eyni zamanda etik davranışın normalarının gözlənilməsini, bəşəri dəyərlərə osaslanan davranışın formalamasını da vacib amil kimi qarşıya qoyur. Nazir müavini bu mənədən təhsilin cəmiyyətin formalaması və inkişafında mühüm rolü və xidməti olduğunu bildirib.

Nazir müavini çıxışında hazırda təhsilin karşısındada duran vəzifələrin həyata keçirilməsində, çoxməni pedaqoq kollektivlərinin bu işə sefərərə olunmasında, müəllimlərin təhsilde baş verən yeniliklərlə bağlı maarifləndirilməsində Təhsil Şurasının mühüm xidmətləri olduğunu vurğulayıb və bu icimai birliyin 20 illiyi müasirətə ilə konfrans iştirakçılarını tövrib edib.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rektoru, professor Cəfərov, Təhsil Şurası İdarə Heytinin üzvü, Azərbaycan Milli Konservatoriyası nəzdində Musiqi Kollcəsinin direktoru, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Nazim Kazimov və b. konfransda təbrik çıxışları ediblər.

Sonra BDU-nun fakültə dekanı, professor Hikmet Əlizadənin “Şəxsiyyətin inkişafı müasir təhsil konsepsiyalarının osas vəzifəsi kimi” mövzusunda məruzəsi dinişənilib.

Konfransda həbələ Azərbaycan Təhsil Şurasının yeni yaradılmış sayının təqdimatı olub.

İngilis dilini öyrənənlər üçün dərs nümunələri

LearnEnglish

The end of British pub culture?

by A. J. Dalton (amended by Jon Porter)

British beer and pubs are famous around the world. Things are changing, however. Is this the end of a great British tradition?

For thousands of years, the most important two buildings in any British village have been the church and the pub. In fact, until a place has a church and a pub, it is not really considered a community worthy of a name. Traditionally, the church and the pub are at the heart of any village or town, since it is where the people gather to socialise and exchange news. They are institutions at the heart of British society. After all, the word ‘pub’ is actually short for ‘public house’.

As a result, British pubs are often old and well preserved. Many of them have become historic sites that tourists visit. One of the most famous examples is the pub in the city of Nottingham called ‘Ye Olde Trip to Jerusalem’, which dates back to the year AD 1189 and is probably the oldest pub in England. It was the same year in which King Richard the First (the ‘Lionheart’) came to the throne, and it was he who led the First Crusade into the Holy Land, towards Jerusalem.

Many British pubs have old names referring to monarchs, such as The King’s Head or The Queen Victoria, but of course this doesn’t mean they are only for kings and queens. Pubs have always welcomed people from all classes and parts of society. On a cold night, the pub’s landlord or landlady can always find a warm place for you by the fire. There is always honest and hearty food and plenty of drink available at an affordable price.

That’s how it used to be, but there are worrying signs that things are beginning to change. Economic downturns, governmental ‘austerity measures’, and cultural changes are causing many pubs to go out of business. People do not have a lot of spare money to spend on beer. On top of that, in 2007 smoking was banned in all public indoor spaces, including pubs, which may also have affected the numbers of customers going to pubs since then.

This decline is happening despite the fact that pubs are now allowed by law to stay open after 11pm. Previously, with 11pm as closing time, customers would have to drink quite quickly, meaning they sometimes got more drunk than they would if allowed to drink slowly. The British habit of drinking a lot very quickly is known as ‘binge drinking’, and it causes long-term health problems for individuals and problems with violent crime for communities. The UK government is trying to find ways of discouraging binge drinking, and regularly spends money on television commercials to warn people of the problems of drinking too much.

In order to save their businesses, pubs are trying to diversify to attract new customers. Now, there are a number of different types of pubs:

- a ‘traditional pub’ is usually more than a hundred years old, often has a ceiling made of oak beams and often has a large, open fire
- a ‘gastro pub’ serves higher-quality food than usual. They are a bit more expensive than a traditional pub, but often have received awards for excellent cooking
- a ‘microbrewery’ is a pub that brews and serves its own beer on the premises. It often has fresher beer than other types of pub
- a ‘theme pub’ caters to specific types of customers, such as sports or karaoke fans.

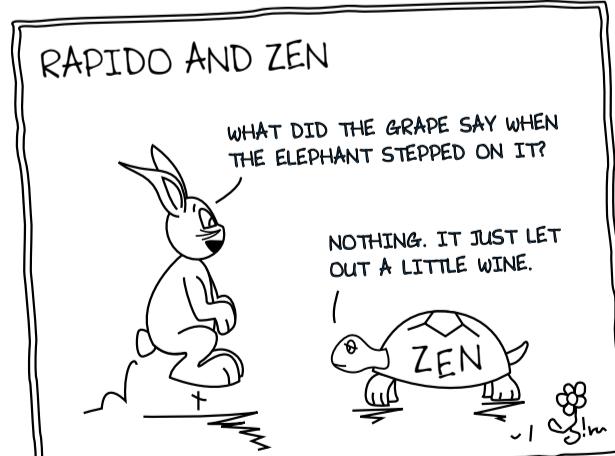
As you can see, British pubs now offer something for everyone. And with various ‘save the pub’ campaigns, there are signs that people are rallying around these new kinds of pubs while supporting the traditional pub, migrating back from the modern and trendy wine bars to support this great British institution with pride.

Fun corner

- 1 Change one letter in the word ‘dine’ to find an alcoholic drink. ....
- 2 Change one letter in the word ‘pub’ to find a baby bear. ....
- 3 Change one letter in the word ‘bear’ to find an alcoholic drink. ....
- 4 Change one letter in the word ‘fine’ to make yourself hot. ....
- 5 Change one letter in the word ‘health’ to make yourself rich. ....
- 6 Change one letter in the word ‘good’ if you’re hungry. ....

Word of the day

‘Binge drinking’ is the term we use to describe drinking too much too quickly. It is a social problem.

Want to find more learning activities?
Visit www.britishcouncil.org/learnenglish

Send your feedback to learnenglishprint@britishcouncil.org

© British Council 2016

Activity 1: Multiple choice

Choose the correct answer for each question.

- 1 Why are British pubs often so old?
  - a Because the British want to attract tourists
  - b Because they follow in the tradition of British kings and queens
  - c Because there has always been a need for them in Britain
- 2 British people that go to pubs ...
  - a can be from any part of society.
  - b are mainly men.
  - c are often royalty.
- 3 Why are so many pubs going out of business?
  - a Because of economic and cultural changes
  - b Because they’re not changing fast enough.
  - c Because they are too traditional.
- 4 Why did the UK government allow pubs to stay open after 11pm?
  - a To encourage binge drinking
  - b To save British businesses
  - c To encourage more sensible ways of drinking

Activity 2: Vocabulary

Choose the correct words to complete the sentences.

recently
traditionally
freely
historic
trendy
freddie
club
beer
wine
way as wine.
in the same
is pronounced
for the ..... fare (food and drink).

1	wine	1	beer	2	club	3	beer	4	fire	5	historic	6	freddie	7	freely	8	recently	9	way as wine.	10	in the same	11	is pronounced	12	for the ..... fare (food and drink).

Activity 1 Joke

The word ‘wine’ is pronounced **way as wine**.

ANSWERS

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və
İncəsənət Universiteti
 aşağıda adlıçəkilən fakültə və kafedralarda
 vakant vəzifələri tutmaq üçün müsabiqə
ELAN EDİR:

Nö	Kafedrannı adı	Vəzifə	Yer
1	Dram teatrı və kino aktyoru kafedrası	professor	1 yer
2	Aşiq sənəti kafedrası	dosent	1 yer
3	Xalq ələtləri ifaçılığı kafedrası	dosent	1 yer
4	Kulturologiya kafedrası	dosent baş müəllim	1 yer 1 yer
5	Muzeyşünaslıq kafedrası	dosent	1 yer
6	Kino və televiziya sənətləri kafedrası	baş müəllim	1 yer

Müsabiqədə iştirak etmek istəyənlər sənədlərini Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin 09.03.2011-ci il tarixli, 400 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş "Ali təhsil müəssisələrində professor-müəllim vazifələrinin tutulması haqqında" Qaydaların tətəblərinə uyğun olaraq elan qəzetdə dərc olunduğu gündən 30 gün keçənədək rektorun adına yازılmış ərizə ilə birlikdə aşağıdakı ünvanla göndərə bilərlər:

Bakı şəh., AZ 1065, İnşaatçılar 39

Tel.: 599-00-54 (daxili-100)

Müsabiqədə yüksək pəşə-iqtisəs hazırlığına, elmi ad və dərəcələrə, lazımi elmi-pedaqoji, idarəetmə təcrübəsinə, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik Azərbaycan Respublikası vətəndaşları, həmçinin müvafiq qanunvericiliyin tələbləri gözənlənməklə xarici ölkə vətəndaşları da iştirak edə bilərlər.

**"Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi"
 Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti**
Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyası

Kafedralar üzrə vakant olan vəzifələrin tutulması üçün müsabiqə

ELAN EDİR:

"Dəniz naviqasiyası" kafedrası:

kafedra müdürü - texniki elmlər doktoru, professor və ya texnika elmlər doktoru, dosent və ya texniki üzrə fəlsəfə doktoru, dosent və ya texniki üzrə fəlsəfə doktoru

"Gəmiqayırma və gəmi təmiri" kafedrası:

kafedra müdürü - texniki elmlər doktoru, professor və ya texniki elmlər doktoru, dosent və ya texniki üzrə fəlsəfə doktoru, dosent və ya texniki üzrə fəlsəfə doktoru.

Müsabiqəyə yalnız baza təhsili kafedranın ixtisasına uyğun olan namizədlər buraxılır.

Sənədlər telimata uyğun olaraq rektorun adına yazılmış ərizə ilə birlikdə aşağıdakı ünvanla təqdim edilməlidir. Sənədlərin təqdim olunması elan dərc edildiyi tarixdən 30 gün müddətindədir.

Ünvan: Bakı şəhəri, akademik Zərifə Əliyeva küçəsi 18.

Əlaqə telefonu: 493-75-21, 493-36-44, daxili 229

REKTORLUQ

"AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ"

Qəzet 1934-cü ildən çıxır

Baş redaktor

Nurəddin Heydərov

538-21-66

Mühasibatlıq

539-67-74

Reklam və elanlar

539-20-77 (tel/faks)

Ünvan: AZ-1100, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə 23 M, Mətbuat Evi, 5-ci mərtəbə

Qəzet "Azərbaycan müəllimi"nin kompüter mərkəzində yığılın ve "Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunur

Qəzet hər həftənin cümə günü çıxır

Bank hesabımız

Azərbaycan Beynəlxalq Bankı 5 sayılı "Mətbuat şöbəsi"

Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881

M/h: AZ 03 NABZ 013501000000002944

S.W.I.F.T.: IBAZAZ 2X

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti redaksiyası

Hesab № AZ80 IBAZ38060019443164986350

VÖEN: 1300397831

Lisensiya № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 4561, Sifariş 3353

Məsul növbətçi: S.Kərimova

Maye robot yaradılıb

Cin və Avstraliya alımlılar qrupu dar yerlərdə hərəkət edən və formasiyasi deyişən maye robot yaradıb.

vesti.ru saytının məlumatında bildirilir ki, videoda ilk eksperimental modeli öks olunan maye robot lithium batareya ilə işləyir və ovuca yerləşir. İxtira plastik tekər və maye gallium akkumulyatordan ibarətdir. Robotun tekəri maye ağırlıq mərkəzini deyışən zaman fırlanmağa başlayır. Görənlilik isə quraşdırılmış batareya vasitəsilə ona ötürülür.

Alımların sözlərindən görə, miniatur robotlar orqanızm daxilində xərçəng işləşməni aşkarla və müalicə edə, eləcə də onlara dərmanları çatdırıb bilirlər.

Tədqiqatçılar ümidi edirlər ki, gələcəkdə bu kimi robotlar insanları uçqunlar altından xilas edə biləcəklər. Çünkü qurğuların maye konstruksiyası onlara əlçatmaz yerdən daxil olmağa imkan verir.

Maye robot prototipinin əsasını təşkil edən gallium elektron sxem və yarımkəcərıldırıcılar istifadə edilən yumşaq gümüşü materialdır.

Yeni qadcət iş zamanı travma təhlükəsi haqqında xəbərdarlıq edəcək

Yusif ƏLİYEV

Sahibi təhlükəli vəziyyət alırdıqda və ya təhlükəli işi yerinə yetirdikdə qadcət bu haqda yüngül vibrasiya ilə işaro verir və eyni zamanda məkan, zaman və hadisənin tipi haqqında məlumatları yaddaş yazar. Bu, bir tərəfdən, istifadəçinin özünə onun risk etdiyini xatırlatmaq üsuludur. Digər tərəfdən, bir müəssisədə xəbərdarlıq sinyali verir.

techcult.ru saytının məlumatına görə, kəmərə bərkidilən qurğu insanın bədəninin vəziyyətini qeydə alan jiroskop və akselerometrlər kompleksindən ibarətdir. Məsələn, oksor hallarda yol verilən yanlış - ağır predmetlərin ayaqların gücünün köməyiylə deyil, kürəyin düzəldilməsi hesabına dəşəmədən qaldırılmasıdır. "Reflex" belə vəziyyətləri izləyir və xəbərdarlıq sinyali verir.

do statistik məlumatların (Hansi bölmələrdə, nə qədər insan, niyə sağlamlığıni risko atır?) toplanması və analizidir. Bu, həm də işçilər arasında rəqabət yarada bilər. Belə ki, cihazın göstəricilərinə əsaslanaraq, daha təcrübəli işçilər mütəafatlaşdırmaq olar.

Sınaqlar noticəsində məlum olub ki, "Reflex" qurğusu 12 ay ərzində skelet travmalarının miqdarını 40 faiz azaltmağa imkan verib, bel ağrılardan şikayətlərən könüllülərin sayı isə 56 faiz azalıb. Bu nəticələrə əsasən, iş prosesinin optimallaşdırılması sayəsində travma almaq riski olan istehsalat əməliyyatlarının miqdarı 84 faiz azalıb. Startap artıq 4,5 milyon dollar maliyyə cəlb edə bilib. Tezliklə qurğunun kütləvi istehsalına başlanılaçaq.

Etbarsız sayılır

Bakı şəhər 15 nömrəli tam orta məktəbi 1992-ci ildə bitirmiş Əliyevə Gülçöhrə Ramiz qızına verilmiş A3-000467 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 183 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2010-cu ildə bitirmiş Əhmədzadə Aytən Alpaslan qızına verilmiş A-981361 nömrəli şəhadətnamə və 2012-ci ildə verilmiş A-095489 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ADNSU-nun nəzdində Bakı Neft və Energetika Kolleci tərəfindən 2018-ci ilde Axundova Məleykə Nazim qızına verilmiş tələbə biletini itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 176 nömrəli tam orta məktəbin VIII sinfini 1991-ci ildə bitirmiş Əhmədov Elnur Firdus oğluna verilmiş A-719883 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Lənkəran Dövlət Universiteti tərəfindən 1997-ci ildə İsmayılov Rövşən Heydərxan oğluna verilmiş AB-I-068784 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Politexnik İnnstitutu tərəfindən 1968-ci ildə Posukov Nikolay Fedoroviç verilmiş 552772 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Daşkəsən rayon Quşçu qəsəbə tam orta məktəbinin 2003-cü ildə bitirmiş İbrahimov Edqar İbrahim oğluna verilmiş 713080 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 172 nömrəli tam orta məktəbi (173 nömrəli məktəb arxivdə) 2008-ci ildə bitmiş Nuriyeva Güney To-

fiq qızına verilmiş B-576051 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Maliyyə-İqtisad Kolleci tərəfindən 2001-ci ildə Əliyeva Samirə Əliyar qızına verilmiş AB-II-064975 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən 2006-ci ildə Seyfullayev Emin Seyfulla oğluna verilmiş B-071376 nömrəli bakalavr diplomu və eləvəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Səyadlı şəhər 4 nömrəli tam orta məktəbi 1985-ci ildə bitirmiş Qurbanova Cəmilə Kamil qızına verilmiş A-025724 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Salyan rayon Yenikənd kənd tam orta məktəbinin IX sinfini 2004-ci ildə bitirmiş Quliyev Müşfiq Əsaxan oğluna verilmiş A-030930 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər Çilov adası 131 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1993-ci ildə bitirmiş Hüseynova Yaqut Rüstəm qızına verilmiş 023879 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Sumqayıt şəhər 13 nömrəli tam orta məktəbi 2000-ci ildə bitirmiş Abdullayev Elşən Adil oğluna verilmiş 422673 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala Peşə Məktəbi tərəfindən 1994-cü ildə İlyasov İbadulla Qəhrəman oğluna verilmiş 3-0969213 nömrəli diploma itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Göygöl şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2013-cü ildə bitirmiş Hüseynova Aysel Cəmşid qızına verilmiş A-351134 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Saathlı şəhər 4 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1993-cü ildə bitirmiş Kazimova Aynurə Kazım qızına verilmiş 151041 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qusar şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbi 1978-ci ildə bitirmiş Aşurlu Elxan Aşur oğluna verilmiş 901989 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Xaçmaz şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbi 1990-ci ildə bitirmiş İsmayılov Elşad Faiq oğluna verilmiş A-109089 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası tərəfindən 2000-ci ildə Nəsirova Təranə Abbas qızına verilmiş A-048291 nömrəli bakalavr diploma və eləvəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə şəhər 46 nömrəli tam orta məktəbi 2015-ci ildə bitirmiş Bayramov Şahverdi Söhrab oğluna verilmiş A-435098 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə şəhər 32 nömrəli tam orta məktəbi 2008-ci ildə bitirmiş Hüseynzadə Əjdər Zaur oğluna verilmiş B-510219 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə şəhər 10 nömrəli tam orta məktəbi 2015-ci ildə bitirmiş Əliyev İsmayılov Şahzadə oğluna verilmiş A-435

Universitet seçimi

Oruc MUSTAFAYEV

Hər il dünyanın Times Higher Education (THE) və QS kimi təhsil sahəsində ixtisaslaşmış nüfuzlu şirkətləri tərəfindən dünya universitetlərinin illik reytingləri dərc olunur. Bu universitetlərin global reytingdə mövqeyi, onların təklif etdikləri sayısız-hesabsız təhsil proqramları gənclər üçün öz geləcək seçimlərində ciddi istinad rolu oynayır. Bu reytinglərdə Türkiyənin Orta Doğu Texniki Universiteti, İstanbul Texniki Universiteti və Boğaziçi Universiteti də yer alır.

Türkiyənin adları çəkilən 3 ən nüfuzlu universitetinin rektorlarının gələcək peşələr və universitet seçimində gənclərə nə kim təvsiyələri var? Bu universitetlərin rektorları gələcəyin peşələri, inkişaf edən sahələr və peşə seçimində nələrə diqqət edilməsinin zəruriliyi barədə ətraflı danışılaraq.

“Alternativlərə imkan verən sahələrə üstünlük verin”

İstanbul Texniki Universitetinin rektoru, professor-doktor Mehmet Özkan:

- Arzuladığımızla etmək istədikləriniz arasında tarzalığı gözleyərək, dünyani müşahidə edərək peşələri təhlil edin. Sahələrə qabiliyyətə yanaşı, köklü bir universitetə üstünlük verin. Bəzən özünüza uyğun gəlməyən bəzən universitet bölmünnən daxil olduğunuzu fərqli edə bilərsiniz. Xüsusilə qərarlarında təreddüd edən nəməzdələr, gələcəkdə alternativ yolları imkan verən və müəyyən dövrə məhdud olma-yanı peşələrə yönəlməlidirlər.

Ailələrin seçimlərə təsir çox olur. Bir çox valideyn uşaqlarının həkim olmasına isteyir. Amma tibb de deyir. Bəlkə gələcəkdə sağlamlığımızı robotlara, səni intellegent proqramlarına emanet edəcəyik. Çətin marafondan çıxan universitet namizədləri

Türkiyə universitetlərinin rektorlarından tələbələrə tövsiyələr

də bu robotları və sistemləri inkişaf etdirmək perspektivi baxımından peşə seçməlidir. Gənclər yeni dünyaya daha yaxşı həzırlaşır, həyəcan duyarəq sahib olacaqları yeni peşələrlə onları gözləyir. Uğur həyəcanın sonrasında gəlir. Ailələr də yeni peşələrə qərəzlə yanaşmamalıdır.

Verilənlərlə işləyənlərin yükü çox olacaq

Universitetlərin inkişafı məlumat, təc-rübə mübadiləsi, yenilikçi baxış tələb edir. Bunun üçün də araştırma və inkişaf, sahibkarlıq vizyonu olan köklü universitetlər ön plana çıxır. Məsələn, İstanbul Texniki Universiteti öz infrastrukturunu gələcəyin peşələrinə görə formalasdır.

Riyaziyyat, fizika və kimya kimi fundamental elmlər yenidən populyarlıq qazanacaq. Fənn və mühəndislik oxuyan gənclərin sosial elmlərlə təmin edilməsi onların sahibkarlıq və innovativ təfəkkürünə təkan verəcək. Verilənlərlə dair sənaye elmi, robot əlaqələndirici, sənaye kompüter, şəbəkə mühəndisliyi, 3D mühəndis layihələri, bulud hesablaması və verilənlərin informasiya təhlükəsizliyi ixtisasları, sənaye istifadəçi interfeysi və dizayn novator texnologiyası gələcəyin peşələri olaraq qarşıya çıxır. Xüsusilə də məlumatların işləmə proqramı gələcəyin əsas peşələri arasındadır. Onlar məlumatları hazırlayırlar, üzə çıxarırlar və ətraflı təhlillər aparırlar. Nəticələrdən isə məhsul və istehsal proqresini inkişaf etdirmək üçün istifadə edilir.

Ailələrin seçimlərə təsir çox olur. Bir çox valideyn uşaqlarının həkim olmasına isteyir. Amma tibb de deyir. Bəlkə gələcəkdə sağlamlığımızı robotlara, səni intellegent proqramlarına emanet edəcəyik. Çətin marafondan çıxan universitet namizədləri

“Təhsilin keyfiyyətini nəzərə alın”

Orta Doğu Texniki Universitetinin rektoru, professor-doktor Mustafa Versan Kök:

- Universitetdə, ilk növbədə, təhsilin keyfiyyətinə diqqət edilməlidir. Seçdiyiniz ali məktəbin beynəlxalq akreditasiya qurum və təşkilatları tərəfindən tanınması, bu universitetdə təhsilin beynəlxalq standartlara uyğun olması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Həmçinin təlim-təribəyə şəraitidən də nəzərə alınmalıdır. Beynəlxalq soviyyədə səriştəli, uğurlu, öz sahəsindəki prosesləri təqib edən, yetkin akademik kadr heyəti kimi məsələlər də təhsilin keyfiyyəti arasında rəqəmli diqqətdən qazanmalıdır. Sınıf və laboratoriya şəraitit, eləcə də tələbələrə təqdim olunan mədəniyyət, inceşənət, idman, elm tədbirləri də təhsili qiyəmtərdir.

XXI əsrin məktəb sistemini necə qurmali?

Andreas Slyaxer: “Təlimin keyfiyyəti ailənin gəlirindən asılı deyil”

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkıspatın (OECD) təhsil məsələləri üzrə direktoru Andreas Slyaxer dünya ölkələrində təhsilin inkişafına dair topladığı məlumatlar əsasında “Dünya səviyyəli təhsil. XXI əsrin məktəb sistemi-ni necə qurmali? Müvəffəqiyyətli islahatlar və yüksək nəticələr haqqında kitab” yazıb. Kitabının Rusiyada keçirilən təqdimat mərasimində çıxış edən A.Slyaxer qeyd edib ki, son on illik ərzində informasiya texnologiyaları inkişafda görünməmiş sıçrayış edib: əgər əvvəllər insanlar informasiya axtarmaq üçün ensiklopediyaya müraciət edirdilərsə, bu gün onlara axtarsı sistemini açmaq kifayətdir, təbii ki, buna müvafiq olaraq, oxucu savadlılığı bacarığı da həmçinin deyib. “Bu gün böyük nəsil özünü sosial media-dan kənar düşünmür, bu isə sözsüz ki, informasiyanın qeyri-məhdud həcmində yol açır. Bununla belə, yeniyetmələrin sosiallaşmasında böyük problemlər mövcud-

dur”, - deyə A.Slyaxer vurgulayıb.

Ekspertin tədqiqatlarına əsasən, təlimin keyfiyyəti ailənin gəlirindən və məktəblinin təliminə dövlətin ayırdığı vəsaitlərdən asılı deyil. A. Slyaxer xatirədən ki, az imkanlı Rusiya ailələrindən olan şagirdlərin nəticələri digər sosial-iqtisadi təbaqədən olan ABŞ məktəblisi ilə müqayisə edilə biləndir. Nümunə kimi o, dünyada təhsilə ayrılan xərclərin həcminin on yüksək olduğu Lüksemburqun təcrübəsini göstərir. Bu ölkədə təhsilə ayrılan vəsaitlər Rusiyada təhsilə xərclənən vəsaitlərdən 3 dəfə artıqdır.

Ekspert həmçinin məktəbdə və evdə təhsilə ayrılan vaxt barədə də danışır. “Fikirlər var ki, fənlərdən birinin mənimənilməsində on yaxşı nəticəyə nail olmaq üçün sadəcə dərs saatlarını artırmaq lazımdır. Ancaq məsələ heç də bu cür sədə deyil. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində (BƏƏ) şagirdlər dərslərə həftədə 60 saat,

Son 20 il ərzində PISA beynəlxalq qiymətləndirməsinin əsas təsəbbüskarı kimi çıxış edən Andreas Slyaxer hesab edir ki, təhsil, məktəbdə idarəetmə sisteminə xərclənən vəsaitlər - bu, yalnız aysberqın zirvəsidir. Lakin digər də mühüm, diqqətdən konarda qalan, müəllimlərin motivasiyası, onların qorxu və həyəcanı, valideynlərin öz uşaqlarının gələcəyi ilə bağlı mühüm narahatlıqlar da var. Slyaxer həmçinin xatirədən ki, Rusiya Federasiyası PISA tədqiqatlarında on yaxşı dinamika göstərən ölkələrin “5”-liyinə daxildir.

Qeyd edək ki, PISA (Programme for International Student Assessment) tədris nailiyyətərinin qiymətləndirilməsi üzrə beynəlxalq proqramdır. Bu proqramda şagirdlərin riyaziyyat və təbiət fənləri, oxuma və problemlərin həlli üzrə savadlılıq səviyyəsi yoxlanılır. 3 ilən bir keçirilən qiymətləndirmədə 15 yaşlı məktəblilər iştirak edir. 2018-ci ildə proqramda 70-dən çox ölkə təmsil olunub.

“Gələcək ağıllı cəmiyyətdə dəyişikliklərlə ayaqlaşın”

Boğaziçi Universitetinin rektoru, professor-doktor Mehmed Özkan:

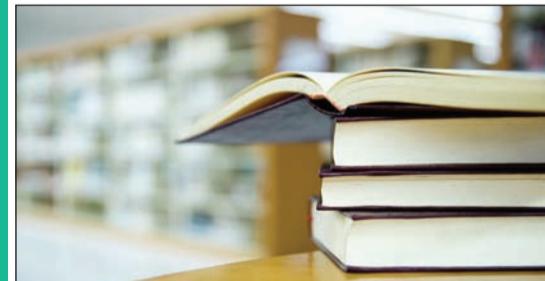
- Diqqət etməyiniz lazımlı olan ən önemli nöqtə, uğurlu olduğunuz sahələri yaxşı tanımaqdır. Özünüzü peşə təzyiqi etmədən, öz səriştələriniz və maraqlarınız üçün ən uyğun seçim etmeye çalışın. Dünya artıq kiber sistemlər, səni zəka, böyük verilənlər sahəsində inkişaf edən “gələcək ağıllı cəmiyyət” konsepsiyasından danışır və yaşayır. “Gələcək ağıllı cəmiyyət” ayri-ayrı fənlərin bir-biri ilə çülgalaşlığı, ineqrasiya etdiyi, yeni ixtisas sahələrinin ortaya çıxdığı, yeni ixtiralar ve təsəbbüslerin dünyası deyişirdi bir modeldir. Belə bir cəmiyyətdə her bir peşə və fənn sahəsi sürətli dəyişikliklərlə ayaqlaşmaq durumdadır. Beləliklə, gənclərimiz bizim bildiyimizdən çox fərqli bir ekosistemde yeni tələbələrə adaptasiya olunaraq özlərini fərdi qabiliyyətlərinə uyğun fənlərde yetişmək və gələcəye hazırlanmaq məcburiyyətdədir. Onları sabaha hazırlayacaq təhsil müəssisələrini bu çoxşaxəli, çox-fənlə, qlobal rəqabətə davamlı perspektivə malik olması həlledici əhəmiyyət daşıyır.

Günümüzdə fəndlərin bir peşədə uğurlu olmasının əsasında innovativ, dəyişiklikləri duya bilən, təhlil etmə qabiliyyətinə malik, problemlərin həlliənə zərurətə çevrilib. Həyatınızın ən mühüm qərarlarından birinin astasında sizi səriştələrə təminatlı gələcəyə hazırlayacaq təhsil müəssisələrini seçməyinizi tövsiyə edirəm.

Ölkəmizin on çox qlobal lider yetişdirən universitetləri olaraq, məzunlarımızın əsas xüsusiyyətlərinə baxıqdıqda onların təcrübəli, çağışqan, bəhranlı vəziyyətlərdən çıxış yollarına sahib və xarici təsirlərə davamlı, performans baxışlı olduğunu görürük. “Gələcək ağıllı cəmiyyət” modelində çox ölçülü, forqlılıklarla açıq bir viziyonla özünü təmin edə bilən, problemlə həll etmə səriştəsi yüksək hər bir fərd, seydidi sahə və ya peşə na olursa-olsun, uğur qazanacaq.

Evdə kitabıların sayı...

Bu, uşağın təlim nailiyyətlərinə təsir göstərir

Tədqiqatçıların bir çoxu belə bir fikri bölüşür küt, böyükən uşağın evində nə qədər çox kitabı olarsa, onun təhsil nailiyyətləri də yaxşıdır. Və bu fikir heç də səhv deyil. Söhbət heç də oxunmuş kitablardan getmir, əsas məsələ odur ki, evdə kitabı var. Avstraliya Milli Universiteti və ABŞ-in Nevada ştat Universitetində keçirilmiş yeni tədqiqatlar göstərir ki, hansı ölkələrdə dəha çox kitabı oxuyur və dəha çox kitabı malikdirlər. Bu tədqiqatlar ev kitabxanasında (hətta onların hamısı oxunmayıbsa belə) saxlanılan kitabların sayı ilə məktəblilərin təhsil nailiyyətləri arasında əlaqəni aşkar edib. Faktiki olaraq universitet təhsili almış, az sayıda kitabıların olduğu mühüdə böyümiş insanlar, 9 yaşda məktəbi tərk etmiş, lakin zəngin ev kitabxanasının olduğu ailədə böyükən həmyaşlıları kimi eyni səviyyədə savadlılığı malikdir. Bu nəticələr Social Science Research (ABŞ) jurnalında dərc edilib. 16 yaşlı uşaqların ev kitabxanasında olan kitabıların sayı ilə onların sonrakı yaşlı illərdə nəyi öyrənməsi və çox sayıda kitabı oxuyub-oxumama-

sindən asılı olmayaraq savadlılığı, riyazi və kompüter bacarıqları arasında müsbət əlaqə müəyyən edilib.

Ölkələr üzrə qısa nəticələr:

Australiyada orta hesabla avstraliyalının evində 148 kitabı var. Amma rayi sorusuların böyük əksəriyyətinin (35) evində yalnız 65 kitabı var.

Estoniya dünya siyahisinin lideridir. Orta hesabla Estonia ailəsinin ev kitabxanasında 218 kitabı var. Respondentlərin 35 %-i evində 350 kitabı saxlayır. Norveç (212), İsveç (210), Cəhiya Respublikası (204), həmçinin Birləşmiş Krallıq (143), ABŞ (114) kimi ingilisdilli ölkələrin siyahısında dururlar.

Türkiyə bu siyahida on aşağı səviyyəyə malikdir. Orta gösterici - 27 kitabı var. Amma rayi sorusuların 60 %-i qeyd edir ki, onların evlərində cəmi 5 kitabı var.

Rusiya Federasiyası bu siyahida beşinci yeri tutur - orta hesabla 154 kitabı.

Tədqiqata rəhbərlik etmiş Avstraliya Milli Universitetinin əməkdaşı doktor Djoanna Sikoranın sözlerinə görə, yeniyetmə yaşlarında kitabların təsiri “təhsil mədəniyyətinin” əsasını yaradır, bu isə insannı bütün somraklı hayatı boyu sosial fıravnlıqdan astılmayaraq təhsilin üstünlüğünü təmin edir.

D.Sikora ayrıca vurgulayır ki, məsələ heç də oxuma prosesində deyil: “Kitabları barmaqla uşaqlara göstərmək və “Sadəcə dəha çox oxu” demək mümkün deyil. Bu kitabları və oxumani əhatə edən bütün təqiblər istirak edir. 16 yaşlı uşaqların ev kitabxanasında olan kitabıların sayı ilə onların sonrakı yaşlı illərdə nəyi öyrənməsi və çox sayıda kitabı oxuyub-oxumama-